

ارائه الگوی ارزیابی برنامه آموزش زبان انگلیسی متناسب دانشگاه‌های افسری ارتش ج.۱۰. ایران با محوریت الگوی سیپ

مهدی کوشا^۱، علیرضا عامری^۲، احمد محسنی^۳

چکیده

با توجه به فقدان الگوی بومی ارزیابی برنامه آموزش زبان انگلیسی متناسب با بافت دانشگاه‌های افسری، پژوهش حاضر با استفاده از الگوی ارزیابی سیپ^۱، با هدف طراحی و ارائه یک الگوی بومی مدون، علمی و پاسخگو به نیازهای واقعی و آینده که واجد ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های بومی و بین‌المللی باشند صورت گرفته است. این پژوهش از حیث هدف کاربردی، در چارچوب پژوهش‌های کیفی با رویکرد تحلیل مضمون و از منظر راهبرد اجرا، استقرایی است. گردآوری داده‌ها به روش اسنادی (مطالعات کتابخانه‌ای، اسناد بالادستی، آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های آموزشی و غیره)، مصاحبه نیمه ساختار یافته و روش میدانی (مشاهده) انجام شده است. جامعه آماری شامل ۱۰ نفر از خبرگان و صاحب‌نظران دارای سابقه مسئولیت‌های آموزشی، ۱۴ استاد زبان انگلیسی و ۱۰ نفر از دانشجویان سال سوم دانشگاه‌های افسری هستند که به صورت هدفمند انتخاب شدند. بر اساس تجزیه و تحلیل داده‌های حاصله، مدل منظومه‌ای الگوی ارزیابی برنامه آموزش زبان انگلیسی ترتیب زمینه با چهار مؤلفه (نیازسنجی، اهداف، شرایط محیطی و موانع و مشکلات آموزشی)، درون‌داد با هفت مؤلفه دانشگاه‌های افسری ارتش ج.۱۰. ایران که پژوهشگران آن را «الگوی ارزیابی سیپ نظامی^۲» می‌نامند شامل ۴ بعد، به (سیاستگذاری آموزشی، برنامه آموزش، روش مدون آموزش، روش مدون ارزیابی، منابع و محتوا، امکانات و تجهیزات آموزشی و بودجه)، فرایند با شش مؤلفه (فرایند یاددهی-یادگیری، فرایند ارزیابی، سبک مدیریت و رهبری، منابع و محتوای آموزشی، عملکرد اساتید و عملکرد دانشجویان) و برون‌داد با سه مؤلفه (عملکرد کلی برنامه آموزش زبان انگلیسی، اثربخشی و دوام‌پذیری برنامه و رضایت‌مندی ذینفعان برنامه) ارائه گردید.

واژه‌های کلیدی: برنامه آموزش زبان انگلیسی، ارزیابی، الگوی ارزیابی سیپ، الگوی ارزیابی سیپ نظامی.

۱- دانشجوی دکتری آموزش زبان انگلیسی، گروه زبان انگلیسی، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

st_m_kousha@azad.ac.ir

۲- استادیار، گروه زبان انگلیسی، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

a_ameri@azad.ac.ir

۳- دانشیار، گروه زبان انگلیسی، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

a_mohseni@azad.ac.ir

مقدمه

در دنیای امروز، زبان انگلیسی رایج‌ترین زبان خارجی است که در جهان مورد استفاده قرار می‌گیرد و شکی نیست که زبان انگلیسی در دهکده جهانی، زبان میانجی^۱ است (جلالی، ۲۰۲۱). زبان انگلیسی به‌عنوان زبان بین‌المللی در علوم، سیاست، تجارت، پزشکی، کنفرانس‌ها، تعاملات و مراودات بین‌المللی، در تولید، ذخیره و انتقال دانش و در نهایت توسعه و پیشرفت جامعه‌ی بشری و آگاهی از پیشرفت‌های علمی نقش مهمی ایفاء می‌کند. به همین علت در حال حاضر بسیاری از سرمایه‌های مادی، معنوی و انسانی از سوی کشورها و سازمان‌ها به آموزش زبان‌های خارجی اختصاص داده می‌شود به‌طوری‌که آموزش زبان‌های خارجی بخشی از نظام آموزشی کشورها گردیده است و این زبان در حال حاضر در ۶۰ کشور دنیا به‌عنوان زبان دوم و در ۲۰ کشور دیگر به‌عنوان زبان خارجی جایگاه ویژه‌ای دارد (جلالی، ۲۰۲۱).

اهمیت آموزش زبان‌های خارجی به‌ویژه زبان انگلیسی در ایران نیز به‌عنوان کشوری در حال توسعه در بسیاری از حوزه‌ها مانند علم و تکنولوژی، پزشکی، تجارت، صنعت و فناوری در سال‌های اخیر افزایش یافته است (عباسیان، شیرمحمدی و نیکویی، ۲۰۱۲). همگام با سایر حوزه‌ها، در حوزه نظامی نیز لازم است که در راستای افزایش توانایی‌های علمی و عملی ائربخش افسران دانش‌آموخته؛ ارتقاء و بهبود برنامه آموزش زبان انگلیسی متناسب با نیازهای کاربردی نیروهای مسلح به‌عنوان ضرورتی اساسی مدنظر قرار گیرد. در آثار، اندیشه‌ها و بیانات امام خمینی (ره)، رهنمودها و تدابیر فرماندهی معظم کل قوا امام خامنه‌ای (مد ظله العالی) و بر اساس بند «پ» دکترین آموزشی نیروهای مسلح، «شکستن مرزهای دانش برای تولید علوم و فنون دفاعی و امنیتی پیشرفته، فراتر از دانش موجود جهانی، بر پایه خلاقیت و نوآوری، استفاده بهینه از دانش بشری، بهره‌گیری از تجربیات اساتید مجرب، تعلیم و تربیت به‌عنوان محوری اساسی در آموزش‌های نیروهای نظامی در راستای ایجاد سازمانی یادگیرنده که توانمندی و اعتمادبه‌نفس کارکنان را توسعه دهد»، همواره مورد تأکید است (دهقان، فتحی و هوشیار، ۲۰۱۳).

یکی از راه‌کارهای افزایش اثربخشی آموزش در سازمان نیروهای مسلح، تغییر در ساختارهای سنتی و بهبود کیفیت برنامه آموزش است و از آنجاکه ارزیابی از جمله ساز و کارهای بهبود کیفیت است، ارزیابی برنامه‌های آموزشی می‌تواند نقش مؤثری در بالا بردن کیفیت آموزش

داشته باشد. هنگامی که به حیطه‌ی سازمان‌های نظامی وارد می‌شویم، ارزیابی برنامه اهمیتی دوچندان می‌یابد. به گفته‌ی انگلفسکی و هادزی^۱ (۲۰۱۴)، کیفیت یادگیری در دانشگاه‌های نظامی به‌منظور ارتقاء و افزایش سطح اثربخشی و عمق دهی به فرآیند یاددهی-یادگیری و پاسخگویی مؤثر و به‌موقع به نیازهای متعدد و پیچیده ملت‌ها برای حفظ استقلال و دفاع از حریم زمینی، هوایی و دریایی از طریق برنامه‌ها و آموزش‌های مستمر و پیوسته انجام می‌شود. افزون‌براین، تبیین و طراحی دوره‌های آموزش نظامی با کیفیت در سطح ملی و بین‌المللی به توسعه و بهبود افق‌های تدوین شده به‌منظور پیشرفت آموزش نظامی، کمک شایانی خواهد کرد و زمینه‌های ارتقاء و توسعه برنامه‌های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی یک ملت را فراهم می‌سازد (گیلمن و هرولد^۲، ۲۰۰۲).

در سال‌های اخیر، مطالعات و تحقیقات در حوزه ارزیابی برنامه اهمیت زیادی پیدا کرده است و تعداد فزاینده و قابل توجه کتاب‌های درسی، مقالات و مجلات منتشر شده در این زمینه نشان دهنده میزان اهمیت ارزیابی برنامه در حوزه آموزش است. ارزیابی برنامه اطلاعات مهمی را در اختیار ذینفعان برنامه (فرماندهان، مدیران، استادان، دانش‌آموزان و طراحان برنامه) قرار می‌دهد به نحوی که سبب دستیابی به نقشه راهی جهت بهبود و به تبع آن نتایج حاصل از برنامه می‌شود. علاوه بر این، می‌تواند به بسیاری از سؤالات درباره برنامه پاسخ داده و ذینفعان را از نقاط قوت، ضعف و میزان کارایی و اثربخشی برنامه مطلع نماید. بر این اساس برنامه آموزش زبان انگلیسی نیز از این امر مستثنا نبوده و ضرورت انجام ارزیابی به‌عنوان فرایند منظم گردآوری داده‌ها، اطلاعات و قضاوت در خصوص عملکرد برنامه آموزش زبان انگلیسی با هدف ارتقاء و بهبود کیفیت آن همواره احساس می‌شود.

زبان انگلیسی روزه‌روز در حال تبدیل شدن به یک زبان محبوب و جهان شمول است و آموزش زبان انگلیسی در بخش اصلی سیستم آموزشی کلیه کشورها گنجانده شده است زیرا از طریق آموزش است که نیروی انسانی با کیفیت و توانمند در حوزه دانش و مهارت تربیت می‌شود و در درازمدت بر عملکرد سازمان تأثیر می‌گذارد. در این راستا، دانشگاه‌های افسری نیروهای مسلح ج.ا. ایران در آموزش و توانمندسازی دانشجویان افسری و دستیابی به اهداف دفاعی کشور نقش مهمی را ایفاء می‌نمایند. از این رو، فارغ‌التحصیلان این دانشگاه باید از توانمندی‌ها، قابلیت‌ها و

۱. Angelevski, S., Hadzi-Janev, M.

۲. Gilman, E. & Herold, D.E.

ظرفیت‌های علمی، حرفه‌ای و انسانی ویژه‌ای برخوردار گردند تا بتوانند مأموریت‌های خود را به‌درستی انجام دهند و دست به اقدام‌های مؤثر و نوآورانه بزنند (رشیدزاده و مرادیان، ۲۰۱۳). همگام با سایر حوزه‌های آموزشی در این دانشگاه‌ها، به دلیل درک نقش مؤثر زبان انگلیسی به‌عنوان زبان میانجی در محیط‌های نظامی و اهمیت آن در زمینه دفاع و همکاری نظامی با سایر کشورهای جهان، اهمیت فراگیری زبان‌های خارجی و نقش آن به‌عنوان یک‌زبان بین‌المللی به‌طور کامل درک شده است.

دستیابی به مجموعه‌ای از اهداف اصلی‌ترین دلیل طراحی یک برنامه آموزشی است و لازمه حصول اطمینان از تحقق اهداف موردنظر، ارزیابی برنامه طراحی شده در کل فرآیند اجرای آن است تا ذینفعان برنامه برای ادامه یا انجام هرگونه بازنگری لازم در آن، اطلاعات لازم را داشته باشند (پیکاردو، نورس و مالدینا^۱، ۲۰۱۹). طاهری و عباسیان (۲۰۱۶) با توجه به اهمیت ارزیابی برنامه‌های آموزش زبان تأکید کردند که هر نظام آموزشی به‌طورکلی و برنامه‌های آموزش زبان به‌طور خاص باید مورد ارزیابی قرار گیرند تا چگونگی و وضعیت محقق شدن اهداف آن‌ها بررسی شود. در حال حاضر آموزش زبان انگلیسی به‌عنوان یک زبان خارجی در دانشگاه‌های افسری ایران موفقیت‌آمیز نبوده است (عباسیان و همکاران، ۲۰۱۲) و بررسی پژوهش‌های ارزیابی برنامه‌های انجام شده نشان می‌دهد که برنامه آموزش زبان انگلیسی مورد استفاده در دانشگاه‌های افسری ارتش ج.ا.ایران، تاکنون مورد ارزیابی قرار نگرفته است. بر این اساس، ضرورت ارزیابی کیفیت و وضعیت فعلی برنامه آموزش زبان انگلیسی در دانشگاه‌های افسری ارتش ج.ا.ایران بر اساس الگوهای نوین ارزیابی و ارتقای آن، یک نیاز ضروری، فوری و اساسی است. این گام روبه‌جلو برای بازسازی اساسی کیفیت و کارایی آموزش زبان انگلیسی در دانشگاه‌های افسری ارتش ج.ا.ایران است که باید با عزم بالا، تدابیر مناسب و نقشه راه مشخص به‌طور جدی و مستمر اجرا شود.

متأسفانه در حال حاضر صرف‌نظر از هزینه‌های زیاد اعم از مادی، انسانی و معنوی، الگوی بومی ارزیابی برنامه آموزش زبان انگلیسی متناسب با بافت دانشگاه‌های افسری وجود ندارد. چنانچه نظام ارزیابی و شاخص‌های آن، برای ارزیابی برنامه موردنظر مناسب نباشد و نتواند خواسته و نیازهای ذی‌نفعان آن را برآورده سازد، نه‌تنها کمکی به حل مسأله نخواهد کرد؛ بلکه از حمایت کافی برخوردار نبوده و به شکست محکوم خواهد بود؛ بنابراین ضروری است که

۱. Piccardo, E., North, B., & Maldina, E.

برنامه آموزش زبان انگلیسی در دانشگاه‌های افسری ارتش ج.ا.ایران با به‌کارگیری الگوی مناسب مورد ارزیابی قرار گیرد تا برنامه‌ریزی‌های بلندمدت در حوزه آموزش زبان انگلیسی، از جنبه نظری و منطقی از پشتوانه علمی لازم برخوردار باشد. به همین منظور، پژوهشگران طراحی و ارائه یک الگوی بومی مدون، علمی و پاسخگو به نیازهای واقعی و آینده واجد ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های بومی و بین‌المللی را به عنوان یک اقدام اساسی و بنیادین برای تحقق اهداف برنامه می‌دانند و امیدوار هستند که این پژوهش بتواند افق آموزشی تازه‌ای فراروی متصدیان برنامه آموزش زبان انگلیسی در ارتش ج.ا.ایران و نیروهای مسلح قرار دهد تا از نتایج آن به‌منظور ارزیابی، ارتقاء کیفیت برنامه و همچنین ریل‌گذاری جدید در حوزه‌ی آموزش زبان انگلیسی استفاده شود. برای دستیابی به این اهداف، سؤالات زیر مطرح شده است.

سؤالات پژوهش

۱- الگوی ارزیابی مطلوب برنامه آموزش زبان انگلیسی دانشگاه‌های افسری ارتش ج.ا.ایران مبتنی بر الگوی سیپ کدام است؟

۲- مهم‌ترین ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های این الگو کدامند؟

توانمندسازی پیوسته و مستمر سازمان‌های نظامی از مهم‌ترین اهداف مقامات و فرماندهان نیروهای مسلح به شمار می‌رود. به همین منظور، دانشگاه‌های افسری ارتش ج.ا.ایران با مأموریت تأمین نیروی انسانی موردنیاز آجا بایستی همواره با ارتقای کیفیت آموزش‌های علمی و نظامی بتوانند دانش‌آموختگانی تربیت کنند که از شایستگی و توانایی لازم برای دفاع از کیان ایران اسلامی برخوردار بوده و در توسعه دانش و معرفت علمی و نظامی اثربخش باشند. از این رو، بهبود کیفیت و افزایش اثربخشی برنامه‌های آموزش می‌تواند دانشگاه‌های افسری را در دستیابی به اهداف راهبردی خود یاری کند (قربانی، ۱۴۰۲). ارزیابی یکی از مهم‌ترین و اصلی‌ترین ابزارها در این زمینه است و همیشه به عنوان هسته اصلی هر حوزه آموزشی در نظر گرفته می‌شود زیرا به تصمیم‌گیری در مورد ارزش، بهبود و اثربخشی یک برنامه کمک می‌کند (ریچاردز^۱، ۲۰۱۳).

در این راستا، با توجه به اهمیت مطالعات ارزیابی برنامه، این پژوهش سعی دارد تا الگویی بومی و مناسب را برای ارزیابی برنامه آموزش زبان انگلیسی در دانشگاه‌های افسری ارتش

ج. ایران طراحی و ارائه نماید تا علاوه بر شناسایی نقاط قوت و ضعف برنامه آموزش زبان انگلیسی موجود، فرایند اجرا، عوامل تشکیل دهنده، میزان اثربخشی و برونداد آن را نیز مشخص نماید. علاوه بر این، الگوی مذکور اطلاعاتی در خصوص برنامه آموزش زبان انگلیسی در اختیار تصمیم‌گیرندگان قرار می‌دهد و به ذینفعان بینش عمیق‌تری نسبت به ماهیت، محیط، فرآیند تدریس، کتب و منابع آموزشی، نحوه ارائه و روش ارزیابی در برنامه اجرا شده در دانشگاه‌های افسری ارتش ج.ا.ایران ارائه خواهد داد؛ بنابراین یافته‌های این پژوهش می‌تواند در فرآیند بازسازی و طراحی مجدد برنامه آموزش زبان انگلیسی برای افزایش اثربخشی، کیفیت و سودمندی آن استفاده شود.

به طور خلاصه با توجه به تغییرات در مأموریت آجا، پیچیدگی محیط عملیاتی، تهدیدات آینده و پیشرفت علم و تکنولوژی، اهمیت و لزوم ارزیابی و ارتقاء کیفیت برنامه آموزش زبان انگلیسی دانشگاه‌های افسری ارتش ج.ا.ایران بیش‌ازپیش نمایان می‌گردد. به همین دلیل با توجه به اهمیت و الزام تدوین یک الگوی مدون علمی برنامه آموزش زبان انگلیسی، ضرورتی ایجاد گردید تا محقق به تبیین آن بپردازد. از سویی دیگر، این مطالعه به بدنه اندک مقالات در مورد ارزیابی برنامه آموزش زبان انگلیسی در دانشگاه‌های افسری آجا و نیروهای مسلح کمک خواهد کرد و می‌تواند به عنوان پایگاهی برای تحقیقات بیشتر در حوزه ارزیابی برنامه باشد. افزون بر این، الگوی ارائه‌شده بینش‌های ارزشمندی در مورد برنامه آموزش زبان انگلیسی فراهم می‌کند و به مدیران و اساتید کمک می‌کند تا در کنار شناسایی نقاط قوت و ضعف و در صورت لزوم ایجاد تغییرات، افزودنی‌ها و حذف‌های مرتبط به برنامه، در یابند که برنامه فعلی آموزش زبان انگلیسی تا چه اندازه مؤثر است. همچنین امید است نتایج به‌دست‌آمده از این پژوهش به عنوان الگو و چارچوبی برای آموزش زبان انگلیسی در سایر دانشگاه‌های نظامی مورد استفاده قرار گیرد و نقطه شروعی برای سایر دانشگاه‌ها به‌منظور درک وضعیت فعلی برنامه آموزش زبان انگلیسی، مشکلات و کمبودهای آن‌ها در نظر گرفته شود.

ادبیات نظری پژوهش

آموزش زبان انگلیسی (ELT) در ایران: وضعیت و ضرورت

به گفته‌ی فرهادی، هزاوه و هدایتی (۲۰۱۰)، پس از جنگ جهانی دوم، زبان انگلیسی در سراسر جهان شروع به گسترش یافت و در بیشتر کشورها به عنوان تنها زبان خارجی یا به عنوان یکی از زبان‌های خارجی تدریس می‌شد. در دوران سلطنت پهلوی (۱۹۲۵-۱۹۷۹)، روابط نزدیک سیاسی، اجتماعی و اقتصادی و نظامی ایران و آمریکا به غرب‌زدگی در کشور

سرعت بخشید. در آن دوران، تسلط بر زبان انگلیسی به یک نیاز مهم در ارتش ایران تبدیل شد؛ زیرا پرسنل ارتش برای رفتن به آمریکا جهت یادگیری تخصص‌های بیشتر، به تسلط بر زبان انگلیسی نیاز داشتند. در نتیجه، آموزش زبان انگلیسی به یک نیاز اجتماعی تبدیل شد و آموزشگاه‌های زبان خصوصی بسیاری تأسیس شد. هزاران دانشجوی ایرانی برای دریافت مدارک تحصیلی عالی به دانشگاه‌های آمریکا اعزام شدند و بسیاری از دانشگاه‌های ایران با دانشگاه‌های آمریکا ارتباط برقرار نمودند که در نتیجه‌ی آن شرایط بورسیه‌های تحصیلی را برای دانشجویان ایرانی جهت گذراندن مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری در دانشگاه‌های آمریکا، تسهیل کرد. پس از پیروزی انقلاب اسلامی استفاده از این زبان در حوزه‌های مختلف علمی، تجارت، دولت و ارتش کم‌رنگ‌تر شد.

بنا به گفته‌ی خوبچندانی^۱ (۲۰۰۸)، درحالی‌که اکثر کشورهای جهان تاکنون با حمایت از فضاها و آموزشی دوزبانه و چندزبانه به مسائل جهانی و بین‌المللی شدن پاسخ مثبت داده‌اند کشور ایران پس از پیروزی انقلاب اسلامی، برای حفظ وحدت و هویت ملی در بین نسل دانش آموز، تمایلی به حرکت در این مسیر نداشته و بیش‌ازپیش محافظه‌کار شده بود. دلیل اصلی این امر، سیاسی شدن موضوع زبان انگلیسی پس از انقلاب اسلامی و ترس از آن به عنوان تهدیدی برای زبان فارسی و فرهنگ اسلامی بود. در نتیجه، بر اساس روابط سیاسی بین ایران و کشورهای اروپایی و عدم رابطه‌ی سیاسی با آمریکا، سیاست‌گذاران آموزشی طرحی را برای یادگیری و آموزش پنج زبان خارجی آلمانی، فرانسوی، ایتالیایی، اسپانیایی و روسی ارائه دادند اما به دلیل کمبود معلم و کتاب‌های درسی برای آموزش این زبان‌ها در مدارس، زبان انگلیسی غالب‌ترین زبان خارجی در مدارس بوده است. بعداً، زبان انگلیسی به برنامه درسی دانش‌آموزان اضافه گردید و چند ساعت به آموزش زبان انگلیسی اختصاص داده شد. در حال حاضر آموزش زبان انگلیسی از پایه هفتم دوره متوسطه شروع و تا سطوح عالی دانشگاهی ادامه می‌یابد.

بنا بر مطالب ذکر شده این حقیقت مشخص می‌شود که هرچند در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (۲۰۱۲) بر ارائه آموزش زبان خارجی در برنامه درسی تأکید شده است اما آموزش زبان انگلیسی در کشور ما همچنان با چالش‌ها و مشکلات خاصی روبرو است و برنامه مدون یا سیاست مشخصی در خصوص چگونگی به‌کارگیری این زبان که ضمن استفاده از مزایای آن به دنبال کاهش و یا رفع تأثیرات فرهنگی و هویتی آن باشد، وجود ندارد. از سویی

۱. Khubchandani, L.

دیگر؛ رحیمی و نبی لو (۲۰۰۸) نیز با تحلیل کیفی سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ و سیاست‌های کلی برنامه چهارم و پنجم توسعه و مطابقت آن‌ها با حوزه آموزش زبان انگلیسی ضمن ناقص خواندن سیاست‌ها، بر لزوم بازنگری اساسی، اصلاح متون، برنامه‌ها و روش‌های آموزش زبان انگلیسی در سطح ملی تأکید کردند.

برنامه آموزش زبان انگلیسی در دانشگاه‌های افسری ارتش ج.ا.ایران

از دیدگاه دیوزو، دیمیتروفسکا و انگلسکی^۱ (۲۰۱۴)، آموزش نظامی بخشی جداناپذیر از آماده‌سازی ارتش‌ها برای انجام عملیات نهایی با طیف گسترده‌ای از اقدامات رزمی و غیر رزمی است. آموزش نظامی باید امکان توسعه ظرفیت فکری و کسب دانش عمومی را فراهم کند که لازمه رشد مستمر یادگیری، توانایی و مهارت‌های لازم برای مقابله با شرایط پیچیده است و دانش متخصصان می‌تواند برای دستیابی به اهداف نیروهای مسلح از اهمیت بسزایی برخوردار باشد. از طرفی آن‌ها بر این باورند که وجود نیروهای مسلح در یک کشور درگرو توجه ویژه فرماندهان مراکز دانشگاهی نظامی به پرورش و آموزش دانش‌آموختگان کیفی است که با کمک آنان بتوان توان نظامی نیروهای مسلح را ارتقاء بخشید. در این راستا، دانشگاه‌های افسری ارتش ج.ا.ایران نیز به‌منظور حراست از ایران اسلامی، مأموریت دارند تا با برنامه‌ریزی دقیق آموزشی، افسران متعهد و آشنا به دانش روز دنیا را تربیت نمایند. آموزش در این دانشگاه‌ها فرایندی است که در آن دانشجویان مهارت و توانایی‌های لازم برای افسر شدن و برعهده گرفتن نقش‌های ویژه در جامعه و ارتش ج.ا.ایران را به دست می‌آورند (آقامحمدی، ۲۰۰۸).

به‌موازات محبوبیت زبان انگلیسی به عنوان یک‌زبان بین‌المللی در جهان و کلیه محیط‌های آموزشی، در سال‌های اخیر، باهدف همگام‌سازی با تغییرات محیطی و برنامه‌های آتی، اقدامات گسترده‌ای در حوزه آموزش زبان انگلیسی در این دانشگاه‌ها صورت پذیرفته است، لیکن به دلیل فقدان یک الگوی بومی، علمی و نظام‌مند، بسیاری از عوامل مؤثر بر آموزش دانشجویان کماکان مبهم و نامشخص باقی‌مانده و این امر تمرکز بر مسائل اولویت‌دار و تخصیص بهینه منابع آموزشی به موضوعات و گلوگاه‌های اصلی آموزش دانشجویان را با ابهام مواجه ساخته است (حجازی و بحرینی، ۲۰۲۱). افزون بر این، به گفته‌ی عباسیان و همکاران (۲۰۱۶)، درحالی‌که هدف اصلی برنامه آموزش زبان انگلیسی در دانشگاه‌های نظامی ایران، تربیت افسران باکیفیت و توانمند برای انجام مأموریت‌های خارجی است، اما برنامه آموزش زبان انگلیسی در

۱. Djozo, K., Dimitrovska, A., Angeleski, S.

دانشگاه‌های افسری ارتش ج.ا.ایران موفقیت‌آمیز نبوده و دانشجویان افسری پیشرفت خوبی را در مسیر یادگیری زبان از خود نشان نمی‌دهند. در نتیجه، در حالی که افسران، درجه‌داران و سربازان حرفه‌ای باید نسبت به اصطلاحات نظامی تخصصی حوزه خودآگاه و مسلط باشند، اما تعداد کمی از آن‌ها از این مهارت برخوردار هستند؛ بنابراین چگونگی بهبود برنامه آموزش زبان انگلیسی و گسترش مسیر آموزش زبان انگلیسی برای دانشجویان نظامی یک مسئله مهم است که تاکنون در این دانشگاه‌ها مغفول مانده است.

ارزیابی برنامه

به نقل از کوزو، اوزکان و بادا^۱ (۲۰۲۱)، در اواسط دهه ۱۹۶۰ اصطلاح «ارزیابی برنامه» به طور گسترده در ایالات متحده مورد استفاده قرار گرفت. اصطلاح «ارزیابی برنامه» به‌طور کلی به فرآیندی ساختاریافته اشاره دارد که اطلاعاتی را ایجاد و ترکیب می‌کند که هدف آن کاهش میزان عدم قطعیت برای ذینفعان در مورد یک برنامه یا سیاست مشخص است (مک دیوید، هاوتورن، ۲۰۰۶، ص ۳، نقل شده در فروزنده، رازی و صادقی، ۱۳۸۶). سندرز و سالین^۲ (۲۰۰۶) عنوان داشتند «ارزیابی برنامه، فرآیند تعیین سیستماتیک کیفیت یک برنامه و شناسایی راه‌های بهبود آن است». به عقیده‌ی نیوکامر، هاتری و هولی^۳ (۲۰۱۰)، ارزیابی برنامه عبارت است از «جمع‌آوری، تجزیه و تحلیل و تفسیر اطلاعات، جهت قضاوت درباره ارزش یک برنامه خاص» (ص ۶). مک نامارا^۴ (۲۰۰۲) تأکید می‌کند که ارزیابی برنامه شامل جمع‌آوری دقیق اطلاعات درباره یک برنامه یا برخی از جنبه‌های آن جهت اتخاذ تصمیمات ضروری است. به طور مشابه، رالیس و بولاند^۵ (۲۰۰۴) معتقدند که ارزیابی برنامه یک تحقیق سیستماتیک است که اطلاعاتی را برای تصمیم‌گیری فراهم می‌کند و به قضاوت درباره شایستگی، ارزش یا اهمیت برنامه کمک می‌کند؛ بنابراین همان‌طور که کوزو^۶ (۲۰۲۰) عنوان می‌نماید تعاریف مختلفی از ارزیابی برنامه وجود دارد؛ این تعاریف متناقض نیستند بلکه مکمل یکدیگرند. مک نامارا (۲۰۰۲) انواع عمده‌ای از ارزیابی برنامه را برشمرد که در آموزش به عنوان

۱. Kuzu, E., Özkan, Y., & Bada, E.

۲. Sanders, J. R., & Sullins, C. D.

۳. Newcomer, K. E., Hatry, H. P., & Wholey, J. S.

۴. McNamara, C.

۵. Rallis, S. F., & Bolland, K. A.

۶. Kuzu, E.

«ارزیابی مبتنی بر اهداف» که میزان تحقق اهداف یا اهداف از پیش تعیین شده را ارزیابی می‌کند؛ «ارزیابی مبتنی بر فرآیند» که نشان می‌دهد یک برنامه چگونه کار می‌کند؛ و «ارزیابی مبتنی بر نتایج» که بر نتایج نهایی یا بروندهای توسعه‌یافته یک برنامه تمرکز دارد. در همین راستا، رسی، لیپسی و فریمن^۱ (۲۰۰۴) پنج بعد ارزیابی برنامه را شناسایی می‌کنند که شامل «نیازسنجی که ماهیت مسئله را بررسی می‌کند»، «نظریه برنامه یا چارچوب مفهومی برنامه»، «تجزیه و تحلیل فرآیند که به چگونگی استفاده از برنامه مربوط می‌شود»، «تأثیر ارزیابی که تأثیر برنامه را تعیین می‌کند» و «تحلیل هزینه-فایده یا مقرون به صرفه بودن که کارایی برنامه را از نظر هزینه‌ها، منافع و مزایا ارزیابی می‌کند».

امروزه از نظام علمی انتظار می‌رود که خود را در معرض ارزیابی ذینفعان قرار بدهد و اطلاعات متنوعی درباره منابع، فرآیندها، بروندها و پیامدهای خود در اختیار ارزیابان کیفیت نظام آموزش عالی بگذارد. بر این اساس، ارزشیابی و ممیزی کیفیت یکی از عمده‌ترین روش‌های بهبود کیفیت نظام‌های آموزشی بوده و در اکثر کشورهای جهان به کار می‌رود (محمدی اقدم، ۲۰۰۷). به گفته‌ی رستگار، صیف، طالبی و تاجوران (۲۰۲۰)، دستیابی به اهداف و انتظارات آموزشی، مستلزم توجه، بررسی و بهبود کیفیت آموزش یعنی تطابق وضعیت موجود هر یک از عوامل و ارکان نظام آموزش (زمینه، درون‌داد، فرایند و برون داد) با استانداردها، اهداف و انتظارات کلی و جزئی آموزش از طریق استفاده از یک نظام کارآمد ارزشیابی آموزشی است. از نظر وارجو^۲ (۲۰۱۶) چهار مزیت که می‌تواند از فعالیت‌های ارزیابی برنامه استخراج شود عبارت‌اند از: خاتمه برنامه، بازنگری برنامه، ادامه برنامه و گسترش برنامه.

مطالعات ارزیابی برنامه آموزش در سال‌های اخیر بیشتر مورد توجه قرار گرفته است و به یک زمینه تحقیقاتی محبوب در بسیاری از محیط‌های آموزشی تبدیل شده است. به گفته‌ی ایپک^۳ (۲۰۲۲)، مطالعات ارزیابی برنامه بخشی جدایی‌ناپذیر از تمام مراحل آموزش است و به عنوان یک روش مهم برای تعیین ارزش یک برنامه است. آن‌ها به سؤالات بی‌شماری در رابطه با عملکرد، برونداد و اثربخشی برنامه پاسخ می‌دهند و اطلاعات مهمی را در اختیار ذینفعان قرار می‌دهند تا بتوانند عملکرد برنامه فعلی را بهبود بخشند. همچنین، آن‌ها داده‌های ارزشمندی را

۲. Rossi, P.H., Lipsey, M.W. & Freeman, H.E.

۳. Warju, W.

۴. pek, Ö. F. A.

درباره آنچه به‌درستی انجام شده یا نشده، آنچه باید تغییر کند یا اینکه کدام موضوع با موفقیت آموزش داده شده است و باید در طول برنامه ادامه یابد در اختیار ذینفعان قرار می‌دهند.

به طور خلاصه، ارزیابی برنامه یک انتخاب نیست، بلکه یک ضرورت است زیرا ارزیابی برنامه‌ها برای جلب رضایت ذینفعان برنامه موردنظر یک ضرورت است. همه برنامه‌ها باید ارزیابی شوند تا کیفیت، تناسب، اثربخشی و نتایج برنامه‌ی مورد ارزیابی را نشان دهند.

هدف از ارزیابی برنامه

ارزیابی برنامه، قلب طراحی برنامه آموزشی است و به عنوان نقطه عزیمت برای حرفه‌ای کردن آن پذیرفته شده است (پیکاک، ۲۰۰۹). ارزیابی در حوزه‌های آموزشی به معنای فعالیتی رسمی است که برای تعیین کیفیت اثربخشی و ارزش یک برنامه یا فرایند آموزشی اجرا می‌شود و هدف اصلی آن تعیین ارزش برنامه‌های آموزشی و قضاوت ارزشی در مورد آن است تا الگویی برای دست اندرکاران نظام آموزشی برای تصمیم‌گیری درست و انجام اصلاحات در نظام آموزشی فراهم آورد (رستگار و همکاران، ۲۰۲۰). ارزیابی نه تنها بر روی فرایند یادگیری بلکه بر روی نتایج حاصل، نقاط قوت و ضعف برنامه‌ها نیز باید صورت بگیرد تا بتوان به منافع آموزشی آن‌ها پی برد (چانکایا، ۲۰۱۵، نقل شده در کوزو، ۲۰۲۰). افزون‌براین، ارزیابی در آموزش اهداف بسیاری را دنبال می‌کند، داده‌های ارزشمندی را درباره بخش‌های مختلف یک برنامه ارائه می‌دهد و به ذینفعان برنامه این امکان را می‌دهد تا در برنامه فعلی تغییراتی ایجاد کنند.

از نظر پیکاک (۲۰۰۹)، هدف از ارزیابی برنامه، در دسترس قرار دادن اطلاعات برای تصمیم‌گیرندگانی است که مسئولیت برنامه‌های آموزشی جاری را بر عهده دارند. محققان بر اهداف مختلفی برای ارزیابی برنامه تأکید دارند. ریچاردز (۲۰۰۱) دو هدف اصلی را برای ارزیابی برنامه مشخص می‌کند؛ این دو هدف شامل پاسخگویی و توسعه برنامه می‌شود. او بین این دو هدف تمایز قائل می‌شود؛ رویکرد پاسخگویی-محور بر ارزیابی افرادی که در برنامه مشارکت دارند تمرکز دارد و رویکرد توسعه-محور که بر برنامه متمرکز است و آن را به عنوان یک کل در نظر می‌گیرد؛ بنابراین، دو ارزیابی گسترده برای برنامه وجود دارد: ارزیابی تکوینی و ارزیابی تراکمی (پایانی). درحالی‌که هدف ارزیابی تکوینی کمک به بهبود برنامه است، ارزیابی تراکمی درباره ادامه، تغییر یا بهبود برنامه تصمیم‌گیری می‌کند. علاوه بر این، اوزون^۱ (۲۰۱۶) اظهار می‌دارد که اگرچه انواع دیگری از ارزیابی برنامه وجود دارد و اصطلاحات آن بسیار متفاوت است، اما

ارزیابی‌ها می‌تواند یا شکل‌دهنده (تمرکز بر فرآیند) یا تراکمی (تمرکز بر برونداد نهایی) و یا هر دو مورد باشند. ارزیابی تکوینی و تراکمی به ترتیب مربوط به فرآیندی هستند که در آن ارزیاب به توسعه‌دهنده برنامه کمک می‌کند و پس از اجرا به ارزیابی آن می‌پردازد.

ارزیابی برنامه آموزش زبان انگلیسی

برنامه‌های آموزشی برای دستیابی به مجموعه‌ای از اهداف و مقاصد خاص طراحی شده‌اند و برای اطمینان از دستیابی به اهداف موردنظر، ارزیابی برنامه یک گام اساسی در کل فرآیند است به طوری که افراد مسئول در برنامه تصمیم به ادامه یا تجدیدنظر در برنامه بگیرند (لورل، بلتینگ و المنصوری^۱، ۲۰۲۱). در ارزیابی میزان موفقیت برنامه آموزش، تنها ارزیابی نتایج یادگیری دانش آموزان کافی نیست، بلکه باید به طراحی برنامه و اجرای برنامه‌های آموزش نیز توجه نمود؛ بنابراین، نیاز به ارزیابی وجود دارد (سوکارنی^۲، ۲۰۲۲). مزیت اصلی ارزشیابی بهبود کیفیت یادگیری است و باعث بهبود کیفیت آموزش نیز خواهد شد. همچنین، تایلر^۳ (۲۰۱۳) به اهمیت ارزیابی در تشخیص موفقیت یک برنامه اشاره کرده است و معتقد است ارزیابی نقش اساسی در تعیین دستیابی برنامه‌ها به اهداف مشخص خود دارد. این نشان می‌دهد که فعالیت‌های ارزیابی باید با دقت، مسئولیت‌پذیری و استفاده از استراتژی‌های مؤثر انجام شوند تا در به دست آوردن اهداف مشخص کمک کنند.

به گفته‌ی طاهری و عباسیان (۲۰۱۶)، هر سیستم آموزشی باید به‌طور کلی و برنامه‌های آموزش زبان به طور خاص، مورد ارزیابی قرار بگیرند تا مشخص شود که تا چه حد به اهداف خود دست یافته‌اند؛ بنابراین، با استفاده از نتایج ارزیابی، می‌توان اصلاحات موردنیاز را انجام داد؛ بنابراین، بدون ارزیابی فرآیند و نتایج یک برنامه آموزش، نمی‌توان مزایا و اثربخشی آن برنامه را مشخص کرد. آن‌ها با مرور برخی از مطالعات انجام شده در حوزه ارزیابی، چندین دلیل مهم دیگر را برای ارزیابی برنامه به شرح زیر برشمرده‌اند:

- ارائه بازخورد به کارکنان و شرکت‌کنندگان؛
- شکل دادن به توسعه سیاست‌گذاری؛
- بررسی دلایل موفقیت یا شکست یک برنامه؛

۲. Laurel, R. D., Belting, A. C., & Almansouri, E. O.

۳. Sukarni, S.

۴. Tyler, Ralph, W.

- در نظر گرفتن اثرات مثبت یا منفی غیرمنتظره؛
- بررسی اینکه آیا اهداف برای زبان‌آموزان مناسب است یا خیر؛
- توسعه رویکردهای خوب؛
- استفاده بهینه از منابع کمیاب؛
- شناسایی کاستی‌های برنامه؛
- بهبود اثربخشی برنامه.

الگوی ارزیابی سیپ (CIPP)

یکی از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر انجام یک ارزیابی معتبر، وجود ابزاری مناسب است که بتواند به‌درستی برنامه را مورد ارزیابی قرار دهد. ارزشیابی صحیح و اصولی ضمن تقویت نقاط قوت و اصلاح نقاط ضعف، می‌تواند مبنایی برای بسیاری از تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی‌های آموزشی باشد و موجبات ارتقای سطح علمی محصلین را فراهم آورد. یکی از کاربردی‌ترین الگوهای ارزشیابی آموزشی الگوی سیپ (CIPP) است که توسط استافل‌بیم^۱ (۱۹۷۱) در دانشگاه اوهایو آمریکا برای کمک به مدیران در تصمیم‌گیری درباره‌ی برنامه توسعه یافته است. واژه‌ی سیپ (CIPP) مخفف زمینه (Context)، درونداد (Input)، فرایند (Process) و برونداد (Product) است. به گفته‌ی استافل‌بیم (۲۰۰۵) ارزیابی عبارت است از «فرآیند تعیین کردن، به دست آوردن، گزارش دهی و فراهم ساختن اطلاعات توصیفی و قضاوتی درباره شایستگی، ارزش، درستی و مطلوبیت اهداف برای هدایت تصمیم‌گیری، حمایت از پاسخگویی، انتشار شیوه‌های مؤثر و درک بیشتر از پدیده‌های موردبررسی». این الگو که جزء الگوهای ارزیابی مدیریتی و تصمیم‌گیرنده مدار محسوب می‌گردد، تمامی عناصر زمینه‌ای، دروندادی، فرآیندی و بروندادی برنامه را به‌صورت سیستمی و یکپارچه مورد ارزیابی قرار می‌دهد و اطلاعات موردنیاز را در اختیار سیاست‌گذاران، تصمیم‌گیران، برنامه‌ریزان و مدیران برنامه‌ها قرار می‌دهد (استافل‌بیم، ۲۰۰۲).

بر اساس الگوی ارزیابی سیپ، هدف اولیه ارزیابی به دست آوردن اطلاعات ارزشمند برای تصمیم‌گیری است. هدف دوم، امکان درک استراتژی برنامه است. این الگو چارچوب جامعی برای ارزیابی بوده و بر این باور شکل گرفته که مهم‌ترین هدف ارزیابی، بهبود عملکرد و اصلاح هر چه بیشتر فعالیت‌ها و اهداف برنامه است و به دریافت بازخورد نظام‌مند از جریان امور

به نحوی که نیازهای مهم در اولویت قرار گیرند و منابع در خدمت بهترین نوع فعالیت باشند کمک می‌کند (هداوند، رحیمی و دارایی، ۲۰۱۴). این الگو به ذینفعان برنامه کمک می‌کند تا با گردآوری اطلاعات به صورت منظم، برنامه را در حین و در پایان اجرای برنامه اصلاح کنند. الگوی سیپ به خاطر جامعیت و این واقعیت که فرایندی مداوم بوده و هدفش راهنمایی برای تصمیم‌گیری در مدیریت برنامه است، از سایر الگوها متمایز است (گال، بورگ و گال^۱، ۲۰۰۸، ص ۱۲۳۰).

استافل‌بیم و ژانگ^۲ (۲۰۱۷) به وضوح بیان می‌کنند که الگوی سیپ یکی از چندین رویکردهای قانونی برای ارزیابی است. استافل‌بیم (۱۹۷۱) اظهار می‌نماید که چهار بعد یک برنامه ارزیابی شده توسط الگوی سیپ عبارت‌اند از: زمینه، درونداد، فرایند و برون‌داد. هر چهار بعد الگوی ارزیابی سیپ نقش مهم و ضروری را در برنامه‌ریزی، اجرا و ارزیابی یک برنامه ایفاء می‌کنند که در ادامه به بررسی آن‌ها پرداخته می‌شود.

الف) ارزیابی زمینه؛ ارزیابی زمینه به بررسی نیازها، مشکلات، شرایط محیطی، دارایی‌ها و فرصت‌های موجود و مسائل محیطی می‌پردازد تا اهداف و اولویت‌ها را تعیین کند. ارزیابی زمینه معمولاً به عنوان نیازسنجی نامیده می‌شود و این سؤال را مطرح می‌کند: "چه کاری باید انجام شود؟" طبق الگوی سیپ، کسانی که اجرای برنامه‌ها را بر عهده دارند، باید ارزیابی‌های زمینه‌ای را برای تعریف اهداف و اولویت‌های برنامه انجام دهند و مطمئن شوند که ارزیابی زمینه برای رسیدگی به نیازها، فرصت‌ها و مشکلات مهم و ارزیابی‌شده هدف‌گذاری شده‌اند.

ب) ارزیابی درونداد: در این نوع ارزیابی، خط‌مشی‌ها، راهبردهای آموزشی، موانع و محدودیت‌های موجود، منابع مالی و انسانی در سیستم آموزشی جهت رسیدن به اهداف تعیین‌شده بررسی می‌گردد. این نوع ارزیابی در ارتباط با قضاوت منابع و راهبردهای موردنیاز برای تحقق اهداف کلی و جزئی است و این سؤال را مطرح می‌کند: چگونه باید انجام شود؟" و طرح‌ها و راهبردهای آموزشی که احتمالاً به نتایج مطلوب دست خواهند یافت را شناسایی می‌کند.

پ) ارزیابی فرآیند: این نوع ارزیابی بر روند اجرای برنامه نظارت می‌کند و این سؤال را مطرح می‌کند: "آیا این کار انجام می‌شود؟". در این نوع ارزیابی تلاش می‌شود تا به سؤالات زیر

۱. Gall M., Borg, W.R., Gall, J. P.

۲. Stufflebeam, D. L., & Zhang, G.

پاسخ داده شود: ۱- آیا برنامه به خوبی پیش می‌رود؟ ۲- چه موانعی بر سر راه موفقیت برنامه قرار گرفته است؟ ۳- چه تغییراتی موردنیاز است؟ ارزیابی فرایند، ارزیابی مداوم روند اجرای برنامه، شناخت چگونگی اجرای برنامه و شناخت موفقیت‌ها و عدم موفقیت‌های در حین اجرای برنامه بوده و باید گزارش جامعی از نحوه پیشرفت و اجرای برنامه و مطابقت آن با برنامه در اختیار ارائه نماید.

ت) ارزیابی برونداد: این نوع ارزیابی به ارزیابی هزینه‌ها و نتایج مطلوب، ناخواسته، بلندمدت و کوتاه‌مدت برنامه می‌پردازد. ارزیابی برونداد به ارزیابی نتایج حاصل از اجرای برنامه پرداخته و هدف آن کمک به بهبود و توسعه پیامدهای مطلوب برنامه است (استافل بیم، ۲۰۰۷) و این سؤال را مطرح می‌کند: "تا چه میزانی اهداف برنامه محقق شده است؟". در این نوع ارزیابی تلاش می‌شود تا به این سؤالات پاسخ داده شود: آیا برنامه به اهداف خود دست یافته است؟ آیا برنامه به بهترین شکل ممکن نیازها و مشکلات را حل کرده است؟ چه پیامدهای مثبت یا منفی غیرمنتظره ایجاد شده است؟ آیا نتایج برنامه ارزش هزینه‌های خود را داشت؟

ارتباط الگوی سیپ با برنامه آموزش زبان انگلیسی

به گفته سوف و نانی (۲۰۱۹)، «الگوی سیپ به دلیل تمرکز بر ارزشیابی تکوینی و ارزشیابی تراکمی، با رویکرد آموزش دانش‌آموز-محور سازگاری دارد و پتانسیل آن برای حمایت از حوزه آموزش زبان انگلیسی به غیر انگلیسی زبانان^۱ (TESOL) مناسب است». در حقیقت، در حال حاضر اکثر معلمان زبان جنبه‌هایی از الگوی سیپ را در عمل خود گنجانده‌اند، با این حال، جنبه‌های دیگر توسعه نیافته یا وجود ندارند. تأکید الگوی سیپ بر اهمیت ارزشیابی تکوینی و تراکمی با بهترین شیوه‌های آموزش زبان انگلیسی، انطباق دارد.

آگاهی از الگوی سیپ می‌تواند اساتید را به عوامل تغییر مؤثرتری تبدیل کند. اساتید زبانی که از الگوی سیپ استفاده می‌کنند، ممکن است مشارکت بیشتری در حمایت از سایر ذینفعان خود داشته باشند و برای انجام این کار مجهزتر شوند. بسیاری از دانشگاه‌ها و مدارس برای تصمیم‌گیری در سطوح بالا به این الگو متکی هستند. با آشنایی با روش‌ها و اصطلاحات الگوی سیپ، معلمان قادر خواهند بود به طور مؤثرتری با مدیران خود ارتباط برقرار کنند. آن‌ها همچنین می‌توانند حامیان بهتری برای نیازهای دانش‌آموزان، والدین آن‌ها و سایر ذینفعان اصلی برنامه باشند و از سویی دیگر، مدیران برنامه نیز می‌توانند تبدیل به حامیان بهتری برای

۱. Teaching English to Speakers of Other Languages

معلمان خود شوند.

روش‌شناسی پژوهش

مطالعه حاضر از حیث هدف کاربردی، در چارچوب پژوهش‌های کیفی با رویکرد تحلیل مضمون و از منظر راهبرد اجرا، از نوع استقرایی به‌منظور ارائه الگویی مبتنی بر داده‌ها و ارتباطات میان مفاهیم و مقوله‌ها است. گردآوری داده‌ها به روش اسنادی (مطالعات کتابخانه‌ای، اسناد بالادستی، آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های آموزشی، سرفصل‌های درسی، برنامه درسی، تقویم آموزشی دانشگاه، وب‌سایت دانشگاه و غیره)، مصاحبه نیمه ساختاریافته و روش میدانی (مشاهده) صورت گرفته است. جامعه آماری این پژوهش از خبرگان و صاحب‌نظران دارای سابقه مسئولیت‌های آموزشی (معاونین/مدیران آموزش، پژوهش، ریاست دانشکده/گروه و...) در دانشگاه‌های افسری و آجا، سابقه تدریس دروس زبان انگلیسی عمومی و تخصصی، آشنا به مأموریت، محدودیت‌ها، مقدرات، موانع و چالش‌های موجود و فراروی در دانشگاه‌های افسری می‌باشند که به‌صورت هدفمند انتخاب گردیدند. پس از نمونه‌گیری و انجام مصاحبه نیمه ساختار یافته با ۱۰ نفر از فرماندهان دارای مدرک کارشناسی ارشد (۴ نفر) و دکترا (۶ نفر)، ۱۴ نفر از اساتید زبان انگلیسی دارای مدرک کارشناسی ارشد (۵ نفر) و دکترا (۹ نفر) و ۱۰ نفر از دانشجویان سال سوم دانشگاه‌های افسری، پاسخ‌ها به اشباع نظری رسیدند. برای بالا بردن روایی، سؤالات مصاحبه با استفاده از مبانی نظری، ادبیات و نظرات متخصصان زبان طراحی گردید به‌طوری‌که بتواند پژوهشگران را در یافتن پاسخ سؤالات این پژوهش یاری نماید. افزون بر این، پیش از انجام مصاحبه، نظر خبرگان و صاحب‌نظران حوزه آموزش زبان انگلیسی در مورد سؤالات دریافت و در آن‌ها لحاظ گردید.

روش تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی احصاء شده از مصاحبه‌ها و اطلاعات اسنادی مبتنی بر روش "تحلیل محتوای مضمون" کلارک و براون^۱ (۲۰۰۶) و بر مبنای کدگذاری باز و تحلیل روابط بین مقوله‌های اصلی و فرعی بوده است. پس از پیاده‌سازی مصاحبه‌ها و فیش‌برداری از اسناد مکتوب، به‌منظور پیدا نمودن موضوعات کلیدی متن‌ها چندین بار خوانده شدند. تجزیه و تحلیل متن‌ها منجر به سیستم کدگذاری داده‌ها شد. بدین‌صورت که پس از جداسازی موضوعات با مفهوم یکسان، آن‌ها برای شناسایی موضوعات اصلی کدگذاری شدند. با بررسی کدهای اولیه استخراج شده، مفاهیم مشابه، ناقص و نامرتب با موضوع، حذف و مفاهیم یا

مضامین مجدداً کدگذاری شدند. پس از پایان کدگذاری، کدهای مشابه کنار یکدیگر قرار داده شدند تا درباره نحوه ترکیب کدهای مختلف جهت تشکیل مضامین پایه تصمیم‌گیری شود. در مرحله‌ی بعدی، ماهیت هر مضمون پایه به طور دقیق‌تر شناسایی شده و نام مناسب برای آن‌ها انتخاب شد. پس از شناسایی و نام‌گذاری مضامین پایه، مضامین سطح بالاتر یعنی مضامین سازمان‌دهنده شناسایی شدند. بدین منظور، ابتدا مضامین اصلی که وجه اشتراک زیادی با هم داشته یا حول یک موضوع خاص بودند با هم ترکیب شده و یک مضمون سازمان‌دهنده را شکل دادند. سپس مضامین سازمان‌دهنده نیز دسته‌بندی شده و ذیل مضامین فراگیر که ابعاد اصلی الگوی سیپ (زمینه، درونداد، فرایند و برونداد) می‌باشند قرار گرفتند. بر اساس روابط به‌دست‌آمده، مفاهیم حاصل از کدگذاری و پیوند این مفاهیم، بعدهای اصلی، مؤلفه‌ها و شاخص‌ها در زمینه ارزیابی برنامه آموزش زبان انگلیسی دانشگاه افسری آجا مشخص و الگوی حاصل از پژوهش استخراج و ارائه گردید.

یافته‌های پژوهشی

در این پژوهش در مرحله‌ی اول ۱۸۱ مضمون پایه از مصاحبه‌ها، مطالعات کتابخانه‌ای و بررسی مقالات مرتبط استخراج گردید. سپس این مضامین جهت انسجام بیشتر و تحلیل و تفسیر بهتر در قالب ۲۰ مضمون سازمان‌دهنده کدگذاری شدند. در مرحله‌ی سوم، مضامین سازمان‌دهنده در قالب ۴ مقوله اصلی یا تم (ابعاد اصلی الگوی سیپ) طبقه‌بندی شدند. در جدول شماره ۱، نحوه کدگذاری باز در تحلیل مضمون و چگونگی دستیابی به ابعاد (مضامین فراگیر)، مؤلفه‌ها (مضامین سازمان‌دهنده) و شاخص‌ها (مضامین پایه) گزارش گردیده است.

جدول ۱- مؤلفه‌ها و شاخص‌های احصاء شده از مصاحبه و اسناد مکتوب

ابعاد	مؤلفه‌ها	شاخص‌ها
زمینه	نیازسنجی	<ul style="list-style-type: none"> • اهمیت و تناسب یادگیری زبان انگلیسی با نیازهای راهبردی نیروهای مسلح • تبادل و اشتراک دانش و اطلاعات در محیط‌های بین‌المللی • دستیابی و استفاده بهینه از فناوری‌های نظامی روز دنیا • افزایش توان تخصصی کارکنان • حفظ امنیت و منافع ملی، دفع تهدیدات منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای • تولید، ذخیره و انتقال دانش روز دنیا

ابعاد	مؤلفه‌ها	شاخص‌ها
	اهداف	<ul style="list-style-type: none"> • تدوین برنامه آموزش زبان انگلیسی بر اساس نظرات خبرگان و تحقیقات میدانی • انطباق اهداف برنامه با چشم‌انداز • مأموریت و اهداف نیروهای مسلح • پیشبرد اهداف علمی و آموزشی آجا • همسویی با پیشرفت‌های علمی موردنیاز • پاسخگویی مؤثر و به‌موقع به نیازهای متعدد نیروهای مسلح در سطح بین‌المللی • کشف و شکوفایی استعداد‌های نهفته دانشجویان در فراگیری زبان انگلیسی • ارتقاء توانش ارتباطی • آموزش متناسب با انتظارات، نیازهای فردی و اجتماعی
	شرایط محیطی	<ul style="list-style-type: none"> • متمایز بودن محیط دانشگاه‌های افسری از سایر محیط‌ها • سرانه فضای خوابگاهی، آموزشی و کتابخانه‌ای به ازای دانشجویان • تعداد مناسب دانشجویان در کلاس • فضای فیزیکی کلاس (تهویه، روشنایی، اندازه و...) • تجهیز کلاس‌ها به فناوری روز (ویدئو پروژکتور، رایانه و...)
	موانع و مشکلات آموزشی	<ul style="list-style-type: none"> • وقفه در آموزش به سبب مأموریت‌های جانبی • دسترسی به اینترنت در فضاهای زیستی و آموزشی • فشردگی برنامه سین • میزان زمان مطالعه در برنامه سین • عدم امکان سطح‌بندی کلاس‌های آموزش زبان انگلیسی
درونداد	سیاست‌گذاری آموزشی	<ul style="list-style-type: none"> • سیاست‌گذاری اصولی متناسب با نیاز آجا و نیروهای مسلح • سیاست‌گذاری آموزشی بر مبنای اسناد بالادستی و نظام جامع تربیت و آموزش آجا • تناسب برنامه آموزش با شرایط خاص دانشگاه‌های افسری و نیازهای دانشجویان • تداوم و استمرار آموزش • اهمیت به آموزش زبان انگلیسی همانند سایر آموزش‌های علمی و نظامی • آموزش با رویکرد اهداف نظامی • تناسب کیفیت و محتوای آموزش با اهداف و نیازها • اعزام اساتید به سمینارهای علمی، کارگاه‌های آموزشی و فرصت‌های مطالعاتی • به‌کارگیری مسئولین دانشکده و گروه مبتنی بر شاخص‌های مدون • جذب اساتید سازمانی و مدعو زبان انگلیسی بر اساس شاخص‌های مدون • انطباق برنامه درسی با اهداف و نیازهای آجا • توسعه تعاملات دانشگاه‌های افسری با دیگر دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی • ایجاد عوامل انگیزشی

شاخص‌ها	مؤلفه‌ها	ابعاد
<ul style="list-style-type: none"> • هدفمند بودن برنامه آموزش • انطباق برنامه آموزش زبان با امکانات و تجهیزات موجود • مشارکت اساتید در بازبینی برنامه درسی و تصمیم‌گیری‌های آموزشی • بومی‌سازی، به‌روزرسانی و توسعه کیفی برنامه • تناسب برنامه آموزش با نیازهای دانشجویان • تناسب ساعات آموزش با سرفصل مصوب وزارت علوم • تناسب توالی و میزان ارائه واحدهای زبانی با اهداف و نیازها • منعطف بودن برنامه آموزش برای اجرای ابتکارات و نوآوری اساتید • عدالت در استفاده از کلاس‌های فوق‌برنامه • تناسب حجم محتوا با تعداد ساعات آموزش • توجه به نوآوری، ابتکار، خلاقیت و شکوفایی استعداد دانشجویان • ایجاد انگیزه و علاقه در دانشجویان • توجه به فراگیری هر چهار مهارت زبانی 	<p style="text-align: center;">برنامه آموزش</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • استفاده از منابع آموزشی معتبر و به‌روز • تناسب منابع آموزشی با سطح زبانی دانشجویان و اهداف برنامه • استفاده از محتوای غنی، کاربردی و فعالیت‌محور • بازبینی متناوب کتب و منابع آموزشی متناسب با نیازها و اهداف برنامه 	<p style="text-align: center;">منابع و محتوا</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • توجه به اهمیت و نقش فرایندهای شناختی (توانایی‌های زبانی، حافظه، ادراک و غیره) و فرایندهای عاطفی • استفاده از فعالیت‌های دانشجو-محور در کلاس • استفاده از رویکرد آموزش ارتباطی • انجام فعالیت‌های گروهی • استفاده عملی و کاربردی از زبان • نقش استاد به‌عنوان مشاور • ارائه بازخوردهای اصلاحی مناسب • آشنایی دانشجویان با پیکره زبانی، واژگان و ساختار • توجه به مهارت‌های ارتباطی در آزمون • اهمیت تعامل دانشجو-دانشجو در کلاس • ایجاد فضایی صمیمی در کلاس و بیان آزادانه نظرات • ایجاد توانش ارتباطی فعالیت-محور • ایجاد دانش و ارائه مطالب آموزشی جدید 	<p style="text-align: center;">روش مدون آموزش</p>	<p style="text-align: center;">درونداد</p>

ابعاد	مؤلفه‌ها	شاخص‌ها
	روش مدون ارزیابی	<ul style="list-style-type: none"> • ارزیابی مؤثر و مستمر اساتید بر اساس شاخص‌های مدون • اهتمام جدی به ارزیابی حین آموزش • تطابق آزمون با محتوای تدریس شده • استفاده از روش‌ها و ابزارهای ارزیابی استاندارد • تناسب شیوه‌نامه مصوب ارزیابی با اهداف برنامه • طراحی سؤالات مناسب • زمان‌بندی مناسب آزمون • استفاده از نتایج آزمون برای ارتقاء و توسعه کیفی برنامه • پرهیز از برنامه جانبی دانشجویان در بازه زمانی آزمون • ارائه بازخورد مستمر پس از آزمون
	امکانات و تجهیزات آموزشی	<ul style="list-style-type: none"> • تناسب امکانات، فضاها و تجهیزات آموزش با نیازهای آموزشی و پژوهشی دانشجویان • سرانه تجهیزات رایان‌های و دسترسی به اینترنت به ازای تعداد دانشجویان • سرانه تجهیزات کتابخانه‌ای به ازای تعداد دانشجویان
	بودجه	<ul style="list-style-type: none"> • تناسب سهم بودجه آموزشی از کل اعتبارات دانشگاه • داشتن سازوکار مشخص برای تعیین و مصرف بودجه • ارائه مشوق‌های مادی به دانشجویان • سرانه بودجه بهینه‌سازی و توسعه زیرساخت‌های آموزشی
فرایند	فرایند یاددهی- یادگیری	<ul style="list-style-type: none"> • تأکید فرایند یاددهی-یادگیری بر فراگیری همه مهارت‌های زبانی • استفاده از شیوه‌های تدریس نوین • وجود ارتباط دوطرفه معلم-دانشجو و دانشجو-دانشجو در کلاس • استفاده از لابراتوار زبان • مناسب بودن تعداد دانشجویان در کلاس برای انجام فعالیت‌های گروهی • افزایش اعتمادبه‌نفس و خودباوری در دانشجویان؛ بازآموزی مداوم محتوای تدریس شده • استفاده از اینترنت و زیرساخت‌های فناوری در فرایند آموزش • در دسترس بودن منابع و متون آموزشی موردنیاز • کاربردی بودن محتوای منابع و کتب • استفاده از دانشجویان ممتاز برای تقویت دانشجویان ضعیف
	فرایند ارزیابی	<ul style="list-style-type: none"> • ارزیابی مستمر • استفاده از آزمون‌های استاندارد • تطابق سؤالات آزمون با محتوای تدریس شده در کلاس • انجام ارزیابی و ارائه بازخورد مستمر به دانشجویان • ارزیابی هر چهار مهارت اصلی در آزمون • عدالت در ارزیابی

شاخص‌ها	مؤلفه‌ها	ابعاد
<ul style="list-style-type: none"> • داشتن مقبولیت و جایگاه مطلوب مسئولین دانشکده از نظر اساتید • استفاده بهینه از امکانات موجود توسط مسئولین دانشکده • انطباق امور اجرایی با قوانین، مقررات و دستورالعمل‌های آموزشی • نظارت و ارزیابی مؤثر و مستمر مسئولین دانشکده از عملکرد اساتید و قدردانی از آن‌ها • فراهم نمودن شرایط حضور اساتید در فرصت‌های مطالعاتی، همایش‌های علمی... • تجزیه و تحلیل مشکلات آموزشی در پایان ترم • مشارکت مسئولین و اساتید در تصمیم‌گیری‌های آموزشی در سطح دانشگاه • تعامل فرماندهان و مسئولین دانشکده با سایر مراکز آموزشی نیروهای مسلح و کشور • حمایت فرماندهان و مسئولین دانشگاه از برنامه آموزش زبان انگلیسی • عدالت در استفاده از کلاس‌های فوق برنامه 	<p style="text-align: center;">سبک مدیریت و رهبری</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • استفاده از کتب و منابع آموزشی دارای همه مهارت‌های زبانی • تناسب محتوا و منابع آموزشی با نیاز دانشجویان برای انجام مأموریت‌های نظامی • میزان دسترسی به کتب، نشریات و منابع بین‌المللی • کاربردی بودن محتوای منابع آموزشی • داشتن توالی و ارتباط منطقی بین محتوای منابع آموزشی 	<p style="text-align: center;">منابع و محتوای آموزشی</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • تسلط کافی اساتید به کلیه مهارت‌های زبانی • استفاده از منابع علمی جدید در تدریس • آگاهی اساتید از روش‌های صحیح یادگیری • استفاده اساتید از روش‌های تدریس مختلف و نوین • تناسب مطالب نظری و عملی در تدریس • استفاده اساتید از نظرات دانشجویان در تدریس • داشتن طرح درس، هدف‌گذاری منطقی و بیان اهداف آموزش توسط اساتید • پایش مستمر پیشرفت دانشجویان در طول ترم • استفاده اساتید از روش‌های تدریس فعالیت-محور و پرهیز از متکلم وحده بودن • توانمندی اساتید در انتقال مطالب • توانمندی و بهره‌گیری اساتید از فناوری اطلاعات و امکانات آموزشی • داشتن انگیزه و ایجاد فضای یادگیری مناسب در کلاس توسط اساتید • ارتباط مستمر اساتید با فرماندهان در خصوص فرایند یادگیری و پیشرفت دانشجویان • حرکت در مسیر توسعه حرفه‌ای با شرکت در دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی • بهره‌گیری اساتید از فعالیت‌های عملی کاربردی در کلاس • بهره‌گیری از اساتید منضبط، اخلاق‌مدار و مسئولیت‌پذیر 	<p style="text-align: center;">عملکرد اساتید</p>	فرایند
<ul style="list-style-type: none"> • ایجاد پشتکار و سخت‌کوشی در دانشجویان با استفاده از رویکرد ارتباطی فعالیت-محور • مشارکت فعال دانشجویان در فرایند یاددهی-یادگیری • تعامل و ارتباط دانشجویان با اساتید در مسائل علمی • بهره‌گیری دانشجویان از امکانات و فضاهای آموزشی در ساعات غیر آموزش • کمک دانشجویان ممتاز به دانشجویان ضعیف 	<p style="text-align: center;">عملکرد دانشجویان</p>	

شاخص‌ها	مؤلفه‌ها	ابعاد
• بیان آزادانه نظرات در کلاس توسط دانشجویان		

شاخص‌ها	مؤلفه‌ها	ابعاد
<ul style="list-style-type: none"> • حمایت فرماندهان و مسئولین سامانه تربیت و آموزش آجا از برنامه آموزش زبان انگلیسی • بهره‌گیری برنامه از اهداف شفاف و به‌روز • میزان موفقیت برنامه در پیشبرد اهداف علمی و آموزشی آجا • میزان پاسخگویی برنامه به نیازهای سازمانی و شغلی • میزان موفقیت برنامه در تقویت مهارت زبانی دانشجویان • میزان همسوئی برنامه با نوآوری‌ها و پیشرفت‌های علمی جدید • میزان توجه به شرایط خاص دانشگاه افسری و نیازهای دانشجویان در طراحی و تدوین برنامه • تناسب کیفیت و برگزاری آموزش‌ها با نیازها و اهداف برنامه • در نظر گرفتن توانایی فکری، روحی و جسمی دانشجویان • هماهنگی و انطباق رویکرد آموزشی برنامه با اهداف • حمایت فرماندهان و مسئولین آموزش از توسعه و ارتقای کیفی برنامه آموزش • تناسب توالی و میزان ارائه واحدهای زبان با نیاز دانشجویان و اهداف برنامه • میزان توجه برنامه به تقویت کلیه مهارت‌های زبانی • تناسب امکانات و زیرساخت‌های دانشگاه با اهداف برنامه • تناسب امکانات و تجهیزات آموزشی با نیازهای آموزشی دانشجویان • میزان تجهیز فضاهای آموزشی به فن‌آوری‌ها و تجهیزات پیشرفته و جدید آموزشی • بهره‌گیری از منابع و کتب آموزشی دارای محتوای معتبر، غنی و فعالیت-محور • تناسب منابع و محتوای برنامه با نیازهای دانشجویان و اهداف برنامه • بهره‌گیری از نظام ارزیابی کارا و اثربخش • بهره‌گیری از ابزارها، شیوه‌ها و معیارهای استاندارد ارزیابی • اصلاح، ارتقاء و توسعه کیفی برنامه با بهره‌گیری از نتایج ارزیابی • تناسب آزمون با اهداف برنامه • تطابق آزمون با محتوای کتب و حجم مطالب مورداستفاده در کلاس • تناسب سهم بودجه و اعتبارات برنامه از کل اعتبارات دانشگاه • میزان بهره‌گیری از عوامل انگیزشی در برنامه • رویکرد جذب مسئولین برنامه مبتنی بر شاخص‌های مدون • میزان حمایت و توانمندسازی مداوم اساتید با اعزام به کارگاه‌های آموزشی، فرصت‌های مطالعاتی و... • بهره‌گیری از اساتید توانمند، دارای تخصص و تجربه آموزشی • میزان توسعه تعاملات با سایر مراکز آموزشی و تحقیقاتی 	<p>عملکرد کلی برنامه آموزش زبان انگلیسی</p>	<p>برونداد</p>

ابعاد	مؤلفه‌ها	شاخص‌ها
برونداد	اثر بخشی و دوام‌پذیری برنامه	<ul style="list-style-type: none"> • میزان موفقیت برنامه در ایجاد دانش نو و ارائه مطالب آموزشی کاربردی • میزان موفقیت برنامه در ارتقاء عملکرد فارغ‌التحصیلان در محیط‌های بین‌المللی • میزان پاسخگویی برنامه به علائق، نیازهای فردی، اجتماعی و شغلی افسران آینده • میزان موفقیت برنامه در کشف، شکوفایی و پرورش استعداد زبانی دانشجویان • میزان موفقیت برنامه در ایجاد انگیزه و علاقه در دانشجویان • میزان توانمندی دانشجویان در استفاده از آموخته‌های کلاسی در محیط‌های واقعی
	رضایت‌مندی دینفعان برنامه	<ul style="list-style-type: none"> • میزان موفقیت برنامه در برآوردن انتظارات دینفعان • میزان رضایت دینفعان برنامه از سطح دانش اکتسابی و مهارت‌های زبانی دانشجویان • میزان رضایت اساتید از حمایت‌های آموزشی و پژوهشی مسئولین دانشکده • میزان رضایت دینفعان برنامه از کیفیت و شیوه‌های ارزیابی مهارت‌های زبانی • میزان رضایت دینفعان برنامه از محتوای آموزش ارائه‌شده و کاربردی بودن آن • میزان رضایت دینفعان برنامه از علاقه، تعهد و پشتکار دانشجویان • میزان رضایت دانشجویان از عملکرد اساتید • میزان رضایت دانشجویان از روش‌های ارزیابی

مختصات و ویژگی‌های مدل منظومه‌ای مستخرج

با توجه به داده‌های احصاء شده و تجزیه و تحلیل به عمل آمده می‌توان ادعا کرد که نیاز به تحولی جامع و بنیادی در امر آموزش زبان‌های خارجی در دانشگاه‌های افسری ارتش ج.ا.ایران بیش از گذشته احساس می‌شود. متأسفانه برنامه آموزشی مورد استفاده در دانشگاه‌های افسری در راستای نیاز دانشجویان نیست و نیاز جدی به اصلاح و بهبود شیوه‌های آموزش زبان انگلیسی است. در این راستا با توجه به اینکه تاکنون پژوهشی در خصوص ارزیابی برنامه آموزش زبان انگلیسی در جامعه مورد مطالعه انجام نشده است تلاش شده تا با شناسایی و تبیین ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های برنامه آموزش زبان انگلیسی مورد استفاده در دانشگاه‌های افسری آجا، به طراحی و ارائه الگوی ارزیابی مطلوب در این دانشگاه‌ها پرداخته شود. بر این اساس، با مطالعه مقالات مرتبط، اسناد و مدارک موجود و انجام مصاحبه با خبرگان، صاحب‌نظران، مدیران و مسئولین در حوزه آموزش آجا، مدل منظومه‌ای مستخرج در خصوص الگوی ارزیابی مطلوب برنامه آموزش زبان انگلیسی دانشگاه‌های افسری ارتش ج.ا.ایران که پژوهشگران آن را «الگوی سیپ نظامی» نام‌گذاری می‌کنند با ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های زیر ارائه می‌شود:

شکل ۱: الگوی ارزیابی سیپ نظامی برنامه آموزش زبان انگلیسی دانشگاه‌های افسری ارتش ج.ا.ایران

بحث و بررسی نتایج

با توجه به اهمیت مطالعات ارزیابی برنامه‌ها، هدف این پژوهش طراحی الگوی ارزیابی برنامه آموزش زبان انگلیسی در دانشگاه‌های افسری ارتش ج.ا.ایران و تبیین ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های ارزیابی برنامه مذکور بر اساس الگوی ارزیابی سیپ (CIPP) بود. عدم وجود مدلی جامع و کامل به‌منظور بهره‌مندی از آن در ارزیابی برنامه آموزش زبان انگلیسی در دانشگاه‌های افسری، محقق را بر آن داشت تا به ارائه مدل در این زمینه بپردازد. از آنجایی که ارزیابی نقش بسیار مهم و تعیین‌کننده‌ای در تحقق اهداف برنامه و توسعه و پیشرفت آن دارد، بنابراین در این مسیر شناخت مدل ارزیابی برنامه آموزش زبان انگلیسی و توسعه آن ضروری به نظر می‌رسید و این موضوع نقش و سهم پژوهش حاضر در توسعه مدل را آشکار می‌سازد؛ بنابراین محقق تلاش نموده نگاهی جامع و کلی‌نگر به موضوع داشته باشد و مسائل به‌صورت همه‌جانبه و از زوایای مختلفی دیده شود.

مبتنی بر مدل منظومه‌ای احصاء شده در شکل (۱)، ابعاد الگوی ارزیابی سیپ نظامی برنامه آموزش زبان انگلیسی در چهار دسته کلی «زمینه»، «درونداد»، «فرایند» و «برونداد» تقسیم‌بندی شده‌اند. مبتنی بر نتایج و الگوی ارزیابی سیپ، یکی از ابعاد الگوی ارزیابی سیپ نظامی برنامه آموزش زبان انگلیسی، زمینه است که دربرگیرنده مؤلفه‌هایی چون «نیازسنجی»، «اهداف»، «شرایط محیطی» و «موانع و مشکلات آموزشی» است. به‌طور کلی یافته‌های این بخش تا حدودی هم‌راستا با مطالعات انجام شده توسط توحیدی و دوست‌محمدی (۲۰۲۳)، زهدی‌نسب، سلمانی و دبستانی (۲۰۲۳)، محسنی، صمدی و پاکباز (۲۰۲۲)، درخشانی‌فرد، جوکار و احسان پور (۲۰۲۱)، حجازی و بحرینی بهزادی (۲۰۲۰)، لطفی پور، قورچیان، آراسته و سیاری (۲۰۱۹)، زمانی (۲۰۱۷) و رشیدزاده و مرادیان (۲۰۱۲) است. ارزیابی زمینه برای رسیدگی به نیازها، فرصت‌ها و مشکلات مهم و ارزیابی شده هدف‌گذاری شده‌اند. آموزش باید همواره متناسب با نیازها، اهداف و انتظارات باشد. شرکت‌کنندگان در مصاحبه‌ها بر این عقیده بودند در طراحی الگوی ارزیابی برنامه آموزش زبان انگلیسی باید به اهمیت و تناسب یادگیری زبان انگلیسی با نیازهای راهبردی نیروهای مسلح، انطباق اهداف برنامه آموزش زبان انگلیسی با چشم‌انداز، مأموریت و اهداف نیروهای مسلح، کمک به پیشبرد اهداف علمی و آموزشی آجا و پاسخگویی مؤثر و به‌موقع به نیازهای متعدد نیروهای مسلح در سطح بین‌المللی توجه نمود. علاوه بر این در طراحی برنامه آموزش زبان انگلیسی باید به شرایط خاص محیطی این دانشگاه‌ها به عنوان یکی از مقرراتی‌ترین و قانونمندترین محیط‌های اجتماعی برخوردار از

سلسله‌مراتب قدرت، سرانه امکانات و زیرساخت‌های دانشگاه از جمله فضای کلاس‌ها و خوابگاه، سالن مطالعه، سایت رایانه، کتابخانه تخصصی و غیره به ازای تعداد دانشجویان و موانع و مشکلات آموزشی در این نوع دانشگاه‌ها مانند وقفه در آموزش به سبب مأموریت‌های جانبی، وضعیت دسترسی به اینترنت در فضاهای زیستی و آموزشی، فشردگی برنامه سین، میزان زمان مطالعه در برنامه سین و عدم امکان سطح‌بندی کلاس‌های آموزش زبان انگلیسی نیز توجه نمود.

یکی دیگر از ابعاد الگوی ارزیابی سیپ نظامی برنامه آموزش زبان انگلیسی، درونداد است. این بعد از ارزیابی، خط‌مشی‌ها، راهبردهای آموزشی، موانع و محدودیت‌های موجود، منابع مالی و انسانی در سیستم آموزشی جهت رسیدن به اهداف تعیین‌شده را بررسی و طرح‌ها و راهبردهای آموزشی که احتمالاً به نتایج مطلوب دست خواهند یافت را شناسایی می‌کند. مبتنی بر نتایج و الگوی منظومه‌ای احصاء شده در این پژوهش، مؤلفه‌های دربرگیرنده این بعد عبارت‌اند از: «سیاست‌گذاری آموزشی»، «برنامه آموزشی»، «روش مدون آموزش»، «روش مدون ارزیابی»، «منابع و محتوا»، «امکانات و تجهیزات آموزشی» و «بودجه». نتایج به‌دست‌آمده در راستای پژوهش‌های انجام شده توسط توحیدی و دوست‌محمدی (۲۰۲۳)، محسنی و همکاران (۲۰۲۲)، درخشانی و همکاران (۲۰۲۱)، حجازی و بحرینی بهزادی (۲۰۲۰)، لطفی پور و همکاران (۲۰۱۹)، نصری (۲۰۱۹)، فلاح و همکاران (۲۰۱۸)، زمانی (۲۰۱۷)، اسدی، ذاکری، زراعتی و وثوقی نیری (۲۰۱۴)، کولیوند، لطفی جلال‌آبادی، آتشی و زراعتی (۲۰۱۳)، طبرسا، حسنوند مفرد و عارف نژاد (۲۰۱۲)، رشیدزاده و مرادیان (۲۰۱۲) و رضانی (۲۰۰۳) است. تعدادی از شرکت‌کنندگان در مصاحبه‌ها بر این عقیده بودند که در اسناد بالادستی و نظام جامع تربیت و آموزش آجا به آموزش زبان‌های خارجی موردنیاز آجا به‌ویژه انگلیسی تأکید گردیده است و سیاست‌های کلی آموزش زبان انگلیسی متناسب با نیازهای آجا و نیروهای مسلح بوده و کاربردی است. آن‌ها اظهار داشتند بومی‌سازی، به‌روزرسانی و توسعه کیفی برنامه آموزش زبان انگلیسی باید در اولویت مسئولین و برنامه‌ریزان آموزشی قرار گیرد. از طرفی توجه به استانداردهای آموزشی، آموزش عدالت محور، توجه به امکانات و تجهیزات، ابتکارات، نوآوری و خلاقیت دانشجویان و اساتید، بهره‌گیری از محتوا و منابع آموزشی غنی، تناسب سرفصل‌ها و محتوای دروس، توالی و میزان ارائه واحدهای درسی در هر ترم، استفاده از رویکرد آموزش ارتباطی و فعالیت محور، بهره‌گیری از تمرین‌های عملی و کاربردی به‌منظور تقویت مهارت‌های زبانی دانشجویان باید در برنامه درسی و روش مدون آموزش دانشجویان مدنظر قرار گیرد. افزون بر این، برخورداری از شیوه‌نامه مصوب ارزیابی و استفاده از

آزمون‌های استاندارد از مهم‌ترین عوامل در بهبود کیفیت یادگیری و آموزش زبان انگلیسی است؛ به طوری که طراحی آزمون و زمان مناسب، هماهنگی آزمون با محتوا تدریس، پرهیز از برنامه جانبی دانشجویان و آسیب‌شناسی و آگاهی‌بخشی دانشجویان می‌تواند بر اثربخشی آموزش تأثیر بگذارد. از دیگر عوامل مورد اشاره توسط مصاحبه‌شوندگان، اختصاص بودجه مناسب برای توسعه زیرساخت‌ها و اجرای دوره‌های آموزشی است که می‌تواند در تحقق اهداف برنامه نقش بسزایی داشته باشد.

فرایند یکی دیگر از ابعاد الگوی ارزیابی سیپ نظامی برنامه آموزش زبان انگلیسی است. در این بعد از ارزیابی، ارزیابی مداوم روند اجرای برنامه، شناخت چگونگی اجرای برنامه و شناخت موفقیت‌ها و عدم موفقیت‌ها در حین اجرای برنامه، مورد توجه قرار می‌گیرد و گزارش جامعی از نحوه پیشرفت و اجرای برنامه و مطابقت آن با برنامه در اختیار ارائه می‌شود. این ارزیابی مهم‌ترین ابزار اصلاح و بهبود عملکرد برنامه است و باعث ایجاد تغییراتی در روند اجرای برنامه می‌شود این تغییرات از جمله شامل حذف فعالیت‌هایی است که ضعیف اجرا می‌شوند. مبتنی بر نتایج و الگوی منظومه‌ای احصاء شده در این پژوهش، مؤلفه‌های دربرگیرنده این بعد شامل «فرایند یاددهی-یادگیری»، «فرایند ارزیابی»، «سبک مدیریت و رهبری»، «منابع و محتوای آموزشی»، «عملکرد اساتید» و «عملکرد دانشجویان» هستند. تعدادی از شرکت‌کنندگان در مصاحبه‌ها عنوان داشتند که در فرایند آموزش زبان انگلیسی برخورداری از مدیران و اساتید زبان انگلیسی دارای تهود، تجربه و تخصص، بهره‌گیری از فرایند یاددهی-یادگیری دربرگیرنده همه مهارت‌های زبانی، استفاده از شیوه‌های تدریس نوین توسط اساتید، بهره‌گیری از اینترنت و زیرساخت‌های فاوایی در فرایند آموزش، در دسترس بودن منابع و متون آموزشی مورد نیاز، ارزیابی مستمر و استفاده از آزمون‌های استاندارد، توانمندسازی اساتید با شرکت در فرصت‌های مطالعاتی، همایش‌های علمی و...، تعامل با سایر مراکز آموزشی نیروهای مسلح و کشور، حمایت فرماندهان و مسئولین دانشگاه از برنامه آموزش زبان انگلیسی، تناسب محتوا و منابع آموزشی با نیاز دانشجویان برای انجام مأموریت‌های نظامی و کاربردی بودن آن‌ها و ایجاد زمینه مشارکت فعال دانشجویان در فرایند یاددهی-یادگیری از اهمیت بسزایی برخوردار هستند. نتایج به دست آمده در راستای پژوهش‌های انجام شده توسط توحیدی و دوست‌محمدی (۲۰۲۳)، زهدی نسب و همکاران (۲۰۲۳)، محسنی و همکاران (۲۰۲۲)، درخشانفرد و همکاران (۲۰۲۱)، حجازی و بحرینی بهزادی (۲۰۲۰)، لطفی‌پور و همکاران (۲۰۱۹)، نصری (۲۰۱۹)، فلاح و همکاران (۲۰۱۸)، زمانی (۲۰۱۷)، اسدی و همکاران (۲۰۱۴)، کولیوند و همکاران (۲۰۱۳)، طبرسا و همکاران (۲۰۱۲)، رشیدزاده و مرادیان

(۲۰۱۲) و رحمانی و فتحی (۲۰۰۸) است.

نتایج همچنین نشان داد که یکی دیگر از ابعاد الگوی ارزیابی سیپ نظامی برنامه آموزش زبان انگلیسی، برونداد است. این بعد از ارزیابی، به ارزیابی نتایج حاصل از اجرای برنامه پرداخته و هدف آن کمک به بهبود و توسعه پیامدهای مطلوب برنامه است (استافل بیم، ۲۰۰۷). این نوع ارزیابی درباره میزان توجه و دستیابی به اهداف برنامه طی اجرای آن بازخورد ارائه می‌دهند و به مسئولین اجرای برنامه کمک می‌کند تا برنامه را جهت دستیابی به نتایج مهم با هزینه معقول متمرکز نگه دارند و در پایان گزارشی از دستاوردهای مهم، مشکلات و کمبودها ارائه دهند. مبتنی بر نتایج و الگوی منظومه‌ای احصاء شده در این پژوهش، مؤلفه‌های دربرگیرنده این بعد عبارت‌اند از: «عملکرد کلی برنامه آموزش زبان انگلیسی»، «اثربخشی و دوام‌پذیری برنامه» و «رضایت‌مندی ذینفعان برنامه». نتایج به‌دست‌آمده در راستای پژوهش‌های انجام شده توسط زهدی نسب و همکاران (۲۰۲۳)، محسنی و همکاران (۲۰۲۲)، درخشانفرد و همکاران (۲۰۲۱)، حجازی و بحرینی بهزادی (۲۰۲۰)، لطفی پور و همکاران (۲۰۱۹)، نصری (۲۰۱۹)، فلاح و همکاران (۲۰۱۸)، سجادی پناه (۲۰۰۹) و رحمانی و فتحی (۲۰۰۸) است. تعدادی از شرکت‌کنندگان در مصاحبه‌ها بر این عقیده بودند که مشخص کردن میزان تحقق اهداف برنامه، پاسخگویی به نیازهای دانشجویان و رضایت ذینفعان برنامه از اهمیت بسزایی برخوردار است. برآوردن نیازها و تحقق اهداف برنامه مستلزم برطرف شدن موانع و مشکلات آموزشی است که در حین ارزیابی آن مشخص می‌گردد؛ بنابراین، مطلوبیت عوامل درون‌داد، فرآیند و برونداد برنامه آموزش زبان انگلیسی بایستی به‌طور مستمر مورد ارزیابی قرار گیرد و نتایج حاصل از آن جهت بهبود امور آموزشی و پژوهشی مورد استفاده ذینفعان برنامه قرار گیرد. تعدادی دیگر از مصاحبه‌شوندگان اظهار داشتند که فرآیند ارزیابی به بررسی میزان تحقق اهداف و رسالت‌های آموزشی یک برنامه می‌پردازد و با توجه به اینکه هر برنامه آموزشی از عناصری از قبیل مدیران، اساتید، دانشجویان و امکانات تشکیل شده است با ارزیابی هر عنصر و درنهایت ارزیابی همه عناصر موجود می‌توان گام‌های مؤثری در جهت پیشرفت آن برنامه برداشت. از طرفی دیگر آنچه در یک محیط آموزشی بیش از همه موارد اهمیت دارد دانش‌آموختگان آن مجموعه هستند که باید از نظر آموزش از کیفیت خوبی برخوردار باشند.

شکل (۲) ارتباط بین عوامل تأثیرگذار الگوی ارزیابی سیپ نظامی برنامه آموزش زبان انگلیسی دانشگاه‌های افسری ارتش ج.ا.ایران

نتیجه‌گیری

مهم‌ترین سرمایه ارتش در چشم‌اندازهای سازمانی، نیروی انسانی کارآمد است و دانشگاه‌های افسری در ایجاد این سرمایه بی‌بدیل نقش محوری دارند. به همین منظور، ارتقاء کیفیت آموزش از جمله دغدغه‌هایی است که همیشه فرماندهان و مسئولین آموزش در این دانشگاه‌ها برای دستیابی به آن همواره تلاش می‌کنند و از آنجا که ارزیابی از جمله سازوکارهای بهبود کیفیت آموزش است، ارزیابی برنامه‌های آموزشی می‌تواند نقش مؤثری در بالا بردن کیفیت آموزش داشته باشد؛ بنابراین فلسفه وجودی ارزیابی آموزشی در این دانشگاه‌ها، ارتقاء کیفیت کلیه فعالیت‌های آموزشی، برطرف کردن نیازها و انتظارات دانشجویان و تحقق اهداف سازمان و فرماندهان است. طاهری و عباسیان (۲۰۱۶) با توجه به اهمیت ارزیابی برنامه‌های آموزش زبان تأکید کردند که هر نظام آموزشی به‌طور کلی و برنامه‌های آموزش زبان به‌طور خاص باید مورد ارزیابی قرار گیرند تا وضعیت و چگونگی محقق شدن اهداف آن‌ها بررسی شود. هدف از ارزیابی، بررسی میزان اثربخشی یک برنامه و شناسایی نقص‌ها و مشکلاتی است که نیاز به تغییر یا سازمان‌دهی مجدد دارند (لینچ، ۱۹۹۰).

از طرفی به نقل از اکبری، روشنی و اسکندری (۲۰۲۰)، در حال حاضر ساختار مشخص و مناسب ارزیابی در سطح دانشگاه‌های افسری و یا بالاتر (در سطح نیرو و آجا) وجود ندارد و آنچه به عنوان ارزیابی در دانشگاه‌های افسری جریان دارد بیشتر جنبه نظارت و بازرسی دارد. همچنین، عدم تبعیت از الگوی جامع ارزیابی و اهتمام برای پیاده کردن کلیه‌ی مراحل آن و به تبع آن، نبود بازخورد در چرخه ارزیابی آموزشی یکی از عمده‌ترین چالش‌های سامانه آموزش در دانشگاه‌های افسری آجا است. با توجه به آنچه گفته شد می‌توان نتیجه گرفت که برای اصلاح مستمر نظام آموزشی، بهره‌گیری از یک سیستم کارآمد ارزیابی منطبق بر ویژگی‌های نظام آموزشی که به‌وسیله آن بتوان ضمن بهبود و ارتقای کیفیت علمی، بهبودی کل نظام آموزشی را مدنظر قرارداد، ضرورت دارد. در این راستا، برنامه آموزش زبان انگلیسی در دانشگاه‌های افسری ارتش جمهوری اسلامی ایران باید مورد ارزیابی قرار گیرد تا علاوه بر شناسایی نقاط قوت و ضعف، میزان تحقق اهداف برنامه نیز مشخص شود؛ بنابراین، ذینفعان بینش عمیق‌تری نسبت به آن خواهند داشت و با حذف یا اصلاح بخش‌هایی از برنامه که مطابق انتظار عمل نمی‌کنند فرصتی برای بازسازی، بهبود و توسعه یک برنامه کامل‌تر را خواهند داشت.

اگرچه در نظام آموزشی وجود سازوکارهای مشخص و علمی جهت بررسی و ارزیابی آن و آگاهی از نقاط قوت و ضعف و موانع موجود ضروری است اما در حال حاضر صرف‌نظر از هزینه‌های زیاد اعم از مادی، انسانی و معنوی، الگوی بومی ارزیابی برنامه آموزش زبان انگلیسی متناسب با بافت دانشگاه‌های افسری وجود ندارد. از طرفی، بررسی پژوهش‌های ارزیابی برنامه‌های انجام شده در ایران نشان می‌دهد که برنامه آموزش زبان انگلیسی مورد استفاده در

دانشگاه‌های افسری ارتش ج.ا.ایران، تاکنون مورد ارزیابی قرار نگرفته است؛ بر این اساس، ضرورت ارزیابی کیفیت و وضعیت فعلی برنامه آموزش زبان انگلیسی در دانشگاه‌های افسری ارتش ج.ا.ایران بر اساس الگوهای نوین ارزیابی، یک نیاز ضروری، فوری و اساسی است؛ بنابراین به عنوان یک اقدام اساسی و بنیادین برای تحقق اهداف برنامه آموزش زبان انگلیسی در دانشگاه‌های افسری آجا، پژوهشگر با بهره‌گیری از الگوی سیپ اقدام به طراحی یک الگوی مدون، علمی و پاسخگو به نیازهای واقعی و آتی به نحوی که شاخص‌های آن واجد ویژگی‌های بومی و بین‌المللی باشند، نموده است.

بر اساس تجزیه و تحلیل انجام شده بر روی داده‌های احصاء شده در این پژوهش از مصاحبه با خبرگان، صاحب‌نظران، مدیران و مسئولین در حوزه آموزش، مشاهدات میدانی، کتب، مقالات، منابع، پژوهش‌های مرتبط انجام شده در داخل و خارج از کشور متناسب با الگوی سیپ و همچنین سایر اسناد مکتوب از قبیل آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های آموزشی، سرفصل‌های درسی، برنامه درسی، تقویم آموزشی دانشگاه، وبسایت دانشگاه و غیره، مدل منظومه‌ای الگوی ارزیابی برنامه آموزش زبان انگلیسی دانشگاه‌های افسری ارتش ج.ا.ایران (شکل ۱) که پژوهشگر آن را «الگوی ارزیابی سیپ نظامی» می‌نامد شامل ۴ بعد، به ترتیب زمینه با چهار مؤلفه (نیازسنجی، اهداف، شرایط محیطی و موانع و مشکلات آموزشی)، درونداد با هفت مؤلفه (سیاست‌گذاری آموزشی، برنامه آموزش، روش مدون آموزش، روش مدون ارزیابی، منابع و محتوا، امکانات و تجهیزات آموزشی و بودجه)، فرایند با شش مؤلفه (فرایند یاددهی-یادگیری، فرایند ارزیابی، سبک مدیریت و رهبری، منابع و محتوای آموزشی، عملکرد اساتید و عملکرد دانشجویان) و برونداد با سه مؤلفه (عملکرد کلی برنامه آموزش زبان انگلیسی، اثربخشی و دوام‌پذیری برنامه و رضایت‌مندی ذینفعان برنامه) ارائه گردید. این الگو دربرگیرنده تمامی جنبه‌های آموزش است و تصویر جامع‌تری نسبت به الگوهایی که صرفاً به تفاوت ادراک و انتظارات ذینفعان به برنامه دارند ارائه خواهد نمود. همچنین، نتایج حاصل از استفاده «الگوی سیپ نظامی» به ارزیابی کیفیت آموزش زبان انگلیسی در دانشگاه‌های افسری ارتش ج.ا.ایران منجر خواهد شد.

امید است که این پژوهش بتواند افق آموزشی تازه‌ای فراروی متصدیان برنامه آموزش زبان انگلیسی در ارتش ج.ا.ایران و نیروهای مسلح قرار دهد تا از نتایج آن به‌منظور ارزیابی، ارتقاء کیفیت برنامه و همچنین ریل‌گذاری جدید در حوزه‌ی آموزش زبان انگلیسی استفاده شود. افزون بر این، به‌منظور ایجاد فضای رقابتی و ایجاد تمایل و رغبت در دانشگاه‌های افسری آجا در به‌کارگیری الگوی تدوین شده پیشنهاد می‌گردد از طریق انتشار الگوی ارزیابی برنامه آموزش زبان انگلیسی احصاء شده، ضمن تشریح پیامدهای مثبت الگوی مذکور در ارتقاء کیفیت و اثربخشی آموزش، استانداردهای موردنظر ارزیابی برنامه آموزش زبان انگلیسی در دانشگاه‌های

افسری آجا و سایر نیروهای مسلح ج.ا.ایران نیز تشریح و معرفی کردند. همچنین زمینه کاربردی نمودن الگوی استخراج شده به منظور ارزیابی و سنجش عملکرد برنامه آموزش زبان انگلیسی و ارائه بازخورد در این دانشگاه‌ها فراهم گردد.

منابع

- آقامحمدی، داود. (۲۰۰۸). «تدوین راهبرد تربیتی - آموزشی دانشگاه‌های افسری نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران». رساله دکتری دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران.
- اسدی، اسماعیل؛ ذاکری، محمد؛ زراعتی، محسن و وثوقی نیری، عبدالله. (۲۰۱۵). الگوی ارزیابی عملکرد دانشگاه علوم و فنون هوایی شهید ستاری بر اساس تکنیک کارت امتیازی متوازن. *فصلنامه علمی مطالعات منابع انسانی*، ۴(۶)، ۱۵۱-۱۷۷.
- اکبری، حسین. روشنی، رضا و اسکندری، مهرداد. (۲۰۲۰). آسیب‌شناسی نظام ارزشیابی و تضمین کیفیت آموزش (مطالعه موردی دانشگاه افسری امام علی (ع)). *علوم و فنون نظامی*، ۱۶(۵۲)، ۱۰۷-۱۳۸
- توحیدی، ارسطو و دوست محمدی، محمدرضا. (۲۰۲۳). راهبردهای آموزش حین خدمت در ارتش ج.ا.ایران. *فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک*، ۲۱(۹۲)، ۴۹-۶۸.
- جلالی، مه‌ری. (۲۰۲۱). انگلیسی به عنوان یک زبان میانجی: نگرش دانشجو معلمان و معلمان انگلیسی در ایران. *مجله پژوهش‌های زبان‌شناختی در زبان‌های خارجی*، ۱۱(۴)، ۶۰۵-۶۲۵.
- حجازی، سیدشهاب‌الدین و بحرینی بهزادی، نیما. (۲۰۲۰). "شناسایی عوامل زیرساختی و فرایندی مؤثر بر آموزش دوره کارشناسی دانشگاه‌های افسری آجا از منظر اساتید (مورد مطالعه: دانشگاه علوم دریایی امام خمینی (ره))." *نشریه آموزش علوم دریایی*، ۷(۴)، ۹۳-۱۰۸.
- درخشانی، سمیرا. جوکار، فریبا و احسان پور، سهیلا. (۲۰۲۱). طراحی، پایاسازی و اعتباریابی ابزار ارزشیابی دوره دکتری تخصصی آموزش پزشکی براساس الگوی CIPP. *مجله دانشکده پرستاری و مامایی ارومیه*، ۱۹(۲)، ۱۳۷-۱۴۸.
- دهقان، نبی‌اله، فتحی، صمد و هوشیار، اکبر. (۲۰۱۳). ارائه مدل خلاقیت و نوآوری در دانشگاه‌های افسری ارتش جمهوری اسلامی ایران بر اساس فرمایشات مقام معظم رهبری حضرت امام خامنه‌ای (مد ظله العالی). *فصلنامه مدیریت نظامی*، ۱۲(۴۸)، ۱۱۳-۱۵۸.
- رحمانی، رمضان. فتحی و اجارگاه، کوروش. (۲۰۰۸). ارزشیابی کیفیت در آموزش عالی. *دوماهنامه علمی- پژوهشی راهبردهای آموزش در علوم پزشکی*، ۱(۱)، ۲۸-۳۹.
- رحیمی، مهرک و زهرا نبی لو. (۲۰۰۸). جهانی شدن و ضرورت اصلاح دوره‌های آموزش زبان انگلیسی در ایران؛ چالش‌ها، فرصت‌ها. *فناوری و آموزش*، ۳(۲)، ۱۱۵-۱۲۴.
- رستگار، احمد. صیف، محمدحسن. طالبی، سعید و تاجوران، مرضیه. (۲۰۲۰). ارزشیابی کیفیت اساتید و دانشجویان گروه‌های آموزشی علوم پایه دانشکده پزشکی شیراز در بخش درون‌داد و فرایند بر اساس الگوی سیپ CIPP. *طب و تزکیه*، ۱(۲۹)، ۳۷-۵۰.

- رشیدزاده، فتح‌اله، مرادیان، محسن. (۲۰۱۳). قوت‌ها و چالش‌های نظام آموزشی دانشگاه‌های افسری آجا، *فصلنامه مدیریت نظامی*، ۱۲(۴۶)، ۳۵-۶۸.
- زمانی، اصغر. (۲۰۱۷). شناسایی، تحلیل و اولویت بندی عوامل مؤثر بر کیفیت آموزش در آموزش عالی، *فصلنامه نوآوری و ارزش آفرینی*، ۶(۱۱)، ۲۳-۳۵.
- زهدی نسب، یعقوب. سلمانی، عباسعلی و دبستانی، عبدالرضا. (۲۰۲۳). تعیین اهم ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های تأثیر گذار بر ارزیابی آموزش‌های مبتنی بر مهارت در نیروهای مسلح. *فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک*. ۲۱(۹۳)، ۳۳-۵۴.
- سجادی پناه، علی. (۲۰۱۰). طراحی الگوی ارزیابی راهبردی عملکرد مراکز آموزش عالی ن.م. رساله دکتری، دانشگاه دفاع ملی.
- طبرسا غلامعلی. حسنوندمفرد، مهدی و عارف نژاد، محسن. (۲۰۱۸). "تحلیل و رتبه بندی عوامل مؤثر بر بهبود کیفیت آموزشی (مطالعه موردی: دانشگاه اصفهان). *فصلنامه مطالعات میان رشته‌ای در علوم انسانی*، ۴(۴)، ۷۴-۵۳.
- عباسیان، غلامرضا. شیرمحمدی، جواد و نیکویی. (۲۰۱۲). ارزیابی برنامه آموزش‌های علمی در بافت سازمان‌های نظامی و ارائه الگوی آموزشی متناسب (با تأکید بر ارزیابی برنامه آموزش زبان انگلیسی دانشگاه افسری امام علی (ع)). *فصلنامه علمی- پژوهشی مدیریت نظامی*، ۱۱(۴۳)، ۱۱-۴۲.
- فلاح، محمد. رشادت جو، حمیده. قورچیان، نادرقلی. (۲۰۱۸). ابعاد و مؤلفه‌های اثرگذار بر کیفیت در نظام آموزش عالی نظامی (مورد مطالعه: یک سازمان نظامی). *فصلنامه مدیریت نظامی*، ۱۱(۷۲)، ۸۶-۱۰۹.
- کولیوند، حسن. لطفی جلال‌آبادی، مصطفی. آتشی، سیدحسین و زراعتی، محسن. (۲۰۱۳). ارائه‌ی الگویی تحلیلی برای تحقق آموزش‌های پژوهش محور در دانشگاه‌های افسری آجا (مورد مطالعه: دانشگاه هوایی شهید ستاری). *فصلنامه مدیریت نظامی*، ۱۳(۵۱)، ۷۳-۱۰۶.
- گال، مردیت. بورگ، والتر و گال، جویس. (۲۰۰۸). *روش‌های تحقیق کمی و کیفی در علوم تربیتی و روانشناسی*. ترجمه احمد رضا نصر و همکاران، تهران: انتشارات سمت.
- لطفی پور، پیمان. قورچیان، نادرقلی. آراسته، حمیدرضا و سیاری حبیب اله. (۲۰۱۹). ارائه‌ی مدلی برای ارزیابی دانشگاه علوم دریایی امام خمینی (ره). *نشریه آموزش علوم دریایی*، ۶(۱)، ۱۲-۳۱.
- محسنی، هدی سادات. پاکباز، زهرا و صمدی، پروین. (۲۰۲۲). ارائه مدل اجرایی آموزش و یادگیری زبان انگلیسی در نظام آموزشی ایران. *پژوهش‌های برنامه درسی*، ۱۲(۱)، ۸۹-۱۲۰.
- محمدی اقدم، محمد. (۲۰۰۷). ارزشیابی و تضمین کیفیت در آموزش عالی ایران: گذشته، حال و آینده. سومین همایش سالانه ارزیابی درونی. سالن هنرهای زیبای دانشگاه تهران: ۱۱.
- نصری، فرامرز. (۲۰۱۹). ارائه الگوی مطلوب ارزیابی کیفیت نظام آموزشی افسری نیروی دریایی راهبردی آجا. *فصلنامه مطالعات مدیریت راهبردی دفاع ملی*، ۳(۹)، ۱۶۳-۲۰۰.

- هاشمی، یوسف، مهدی زاده، امیرحسین، برزگر، نادر. دشمن‌زیاری، اسفندیار و اسدی، اسماعیل. (۲۰۲۱). طراحی الگوی ارزیابی عملکرد پژوهشی در دانشگاه‌های افسری ارتش جمهوری اسلامی ایران. *مدیریت نوآوری در سازمان‌های دفاعی*، ۴(۴)، ۶۱-۸۴.
- هداوند، سعید، رحیمی، رضا و دارابی، مهدی. (۲۰۱۴). اعتباریابی الگوی ارزشیابی سیپ در عملکرد مراکز آموزشی مطالعه موردی: شرکت ملی صنایع پتروشیمی ایران. *پژوهش‌های رهبری آموزشی*، ۱(۱)، ۱۱۹-۱۳۶.
- Angelevski, S., Hadzi-Janev, M. (۲۰۱۴). Contemporary Challenges in the Military Education: Macedonian Military Academy in the Context. *Journal Contemporary Military Challenges*, ۱۲(۲): p. ۴۱ - ۵۲
- Clarke, V. & Braun, V. (۲۰۰۶). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, ۳(۲), ۷۷-۱۰۱.
- Djozo, K., Dimitrovska, A., Angeleski, S. (۲۰۱۴). Evaluation of the Contents of Military Education according to the Needs of the Contemporary Military Missions. *International Scientific Conference, Records of Proceeding*, (۲): ۵۴۱ - ۵۳
- Farhady, H., Hezaveh, F. S., & Hedayati, H. (۲۰۱۰). *Reflections on Foreign Language Education in Iran*. Tesl-ej, ۱۳(۴), n۴.
- Foroozandeh, E., Riazi, A., & Sadighi, F. (۲۰۰۷). TEFL program evaluation at master's level in Iran. *Teaching English Language*, ۲(۲), ۷۱-۱۰۰.
- Gilman, E., Herold, D.E., eds., (۲۰۰۲). The Role of Military Education in the Restructuring of Armed Forces. *NATO Defence College, Rome Gjozo*.
- Ipek, Ö. F. A. (۲۰۲۲). Systematic Review of Program Evaluation Studies in EFL: The Turkish Case. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, (۲۵), ۱۹۱-۲۰۹.
- Khubchandani, L. (۲۰۰۸). Language Policy and Education in the Indian Subcontinent. *In Encyclopedia of Language and Education, ۲nd Edition*, ۱۷۹-۱۸۷. Dordrecht: Springer Netherlands.
- Kuzu, E., Özkan, Y., & Bada, E. (۲۰۲۱). An EFL program evaluation: a case from Turkey. *The Reading Matrix: An International Online Journal*, ۲۱(۱).
- Kuzu, E. (۲۰۲۰). Evaluation of an English preparatory program through the context, input, process, and product (CIPP) model (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Laurel, R. D., Belting, A. C., & Almansouri, E. O. (۲۰۲۱). Evaluation of the English Language Teaching Program of the Faculty of Education, University of Benghazi Using the Peacock Model: Towards Quality Education. *European Journal of Education Studies*, ۸(۱۰), ۲۳۷-۲۵۶.
- Lynch, B. K. (۱۹۹۰). A context adaptive model for program evaluation. *TESOL quarterly*, ۲۴(۱), ۲۳-۴۲.

- McNamara, C. (۲۰۰۲). Basic guide to program evaluation. Retrieved May, ۲۰۱۳ from http://www.managementhelp.org/evaluatn/fnl_eval.htm
- Newcomer, K. E., Hatry, H. P., & Wholey, J. S. (۲۰۱۰). Planning and designing useful evaluations. *Handbook of practical program evaluation*, Jossey-Bass, a Wiley Imprint ۹۸۹ Market Street, San Francisco.
- Peacock, M. (۲۰۰۹). The evaluation of foreign-language-teacher education programmes. *Language Teaching Research*, ۱۳(۳), ۲۵۹-۲۷۸.
- Piccardo, E., North, B., & Maldina, E. (۲۰۱۹). Innovation and reform in course planning, teaching, and assessment: The CEFR in Canada and Switzerland, a comparative study. *Canadian Journal of Applied Linguistics*, ۲۲ (۱), ۱۰۳-۱۲۸.
- Richards, J. C. (۲۰۱۳). Curriculum Approaches in Language Teaching: Forward, Central, and Backward Design. *RELC Journal*, ۴۴(۱), ۵-۳۳.
- Rossi, P.H., Lipsey, M.W. & Freeman, H.E. (۲۰۰۴). Evaluation: a systematic approach. From http://en.wikipedia.org/wiki/Program_evaluation.
- Sanders, J. R., & Sullins, C. D. (۲۰۰۶). Evaluating school programs: An evaluator's guide. *Thousand Oaks, CA: Corwin Press*
- Sopha, S., & Nanni, A. (۲۰۱۹). The CIPP model: Applications in language program evaluation. *Journal of Asia TEFL*, ۱۶(۴), ۱۳۶۰-۱۳۸۵.
- Stufflebeam, D. L. (۱۹۷۱). The relevance of the CIPP evaluation model for educational accountability. *Journal of Research and Development in Education*, ۱۹-۲۵.
- Stufflebeam, D. L. (۲۰۰۵). CIPP model (context, input, process, product). In S. Mathison (Ed.), *Encyclopedia of evaluation*. *Thousand Oaks, CA: Sage*.
- Stufflebeam, D. L., and Shinkfield, A. J. (۱۹۸۵). *Systematic evaluation*. *Boston: Kluwe Nijhoff*.
- Stufflebeam, D. L., & Shinkfield, A. J. (۲۰۰۷). *Evaluation theory, models, & applications*. *San Francisco, CA: Jossey-Bass*.
- Stufflebeam, D. L., & Zhang, G. (۲۰۱۷). *The CIPP evaluation model: How to evaluate for improvement and accountability*. *Guilford Publications*.
- Sukarni, S. (۲۰۲۲). The Context, Input, Process, and Product Evaluation Model on English Language Teaching at Public Health Study Program. *IJECA (International Journal of Education and Curriculum Application)*, ۵(۳), ۲۴۱-۲۴۹.
- Taheri, N., & Abbasian, G. (۲۰۱۶). Evaluation of Iranian TEFL MA program in terms of compatibility with common standards: Teachers' perspectives. *ELT Voices-International Journal for Teachers of English*, ۶(۱), ۳۱-۵۱.
- Tyler, Ralph, W. (۲۰۱۳). *Basic Principles of Curriculum and Instruction* (W. Tyler, Ralph (ed.); ۳rd ed.). University of Chicago Press.

- Uzun, L. (۲۰۱۶). Evaluation of the latest English language teacher training programme in Turkey: Teacher trainees' perspective. *Cogent Education*, ۳(۱), ۱۱۴۷۱۱۵.
- Warju, W. (۲۰۱۶). Educational program evaluation using CIPP model. *INVOTEC*, ۱۲(۱).